

ДОЛООН
ХОНОГТО
НЭГЭ УДАА
ГАРАНА

Зуряадай Залуушуул

БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛЫЙ ОРГАНИЗАЦИЙН ОРГАН

ГАЗЕТ
1990 ОНОЙ
ОКТАБРИЙН 1-НЭЭ
БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ
ОРШУУЛАГДАЖА ГАРНА

Суббото,
сентябрийн 29,
1990 он
№ 39 (7161)

Сэн 5 мүнгэн.

1990 оной сентябрийн 29-нэй үдэрые хадуужа абагты, юундэб гэхэдэ,

Буряадай АССР-эй эрдэм һуралсалай
министерство Зүүн-Сибирин гүрэнэй
соёлой институттай хамта Буряадай
профтехһуралсалай 50 жэлэй ойдо зо-
рюулагдаһан

«Залуу худэлмэришнэй үдэр» гэхэн
заншалта городской зүжэглэмэл

НАЙНДЭРТЭ

1990 оной сентябрийн 29-дэ хабаа-
далсаһыон республикын нийслэл хотын
хүн зонинь болон айлшадые урина.

Найндэрэй программа:

1. 50x50 гэхэн найндэрэй эстафета
(Илалтын проспект — Бабушкинай үйл-
сэ — Барилгашадай проспект),

2. «Городойхидто — Харасты Түршаг-
ты! Наймаалагты! Хабаадалсагты!» гз-
һэн яармаг-концерт.

10 сагта эхилхэ.

Промышленна нимэ продукция худал-
дагдаха: оёһон ба трикотаж зүйлнүүд,
портьернүүд, спортивна хэрэгсэлнүүд,
хүүгэдэй, дачын мебель, классей сам-
бар, барилгын материал, барилгын хэ-
рэгсэлнүүд, хэблэлэй продукция, сээсэ-
гүүд, нимлэнэй зүйлнүүд, тарай бэлэ-
гүүд болон кондитерска зүйлнүүд, мүн
мяхан, хартаабха, хапууста, орооһон,
холомол тэжээл болон поршоонхонүүд.

11 сагта эхилхэ.

3. ПТУ-гай хурагшадай, мотоциклнуу-
дээр рокернуудай, имениннэ пирогай,
патефонтой «фазанай», гитаристнуудай,
НЛО-һоо Мастерёной, һарын хүнүү-
дэй, гимнастнуудай, спортсменүүдэй, ха-
таршадай хабаадалсалгатайгаар уран
найханай творческо, спортын, техниче-
скэ зүйлнүүдые харуулһан олоной ха-
баадалгатай зүжэглэмэл нээдэн табиг-
даха юм.

Духовой оркестр наадаха.

14 сагта эхилхэ.

4. «Профтехтэ хурадаг хүнүүдтэ роке-
гэхэн концерт. Хатарнууд.

16 сагта эхилхэ.

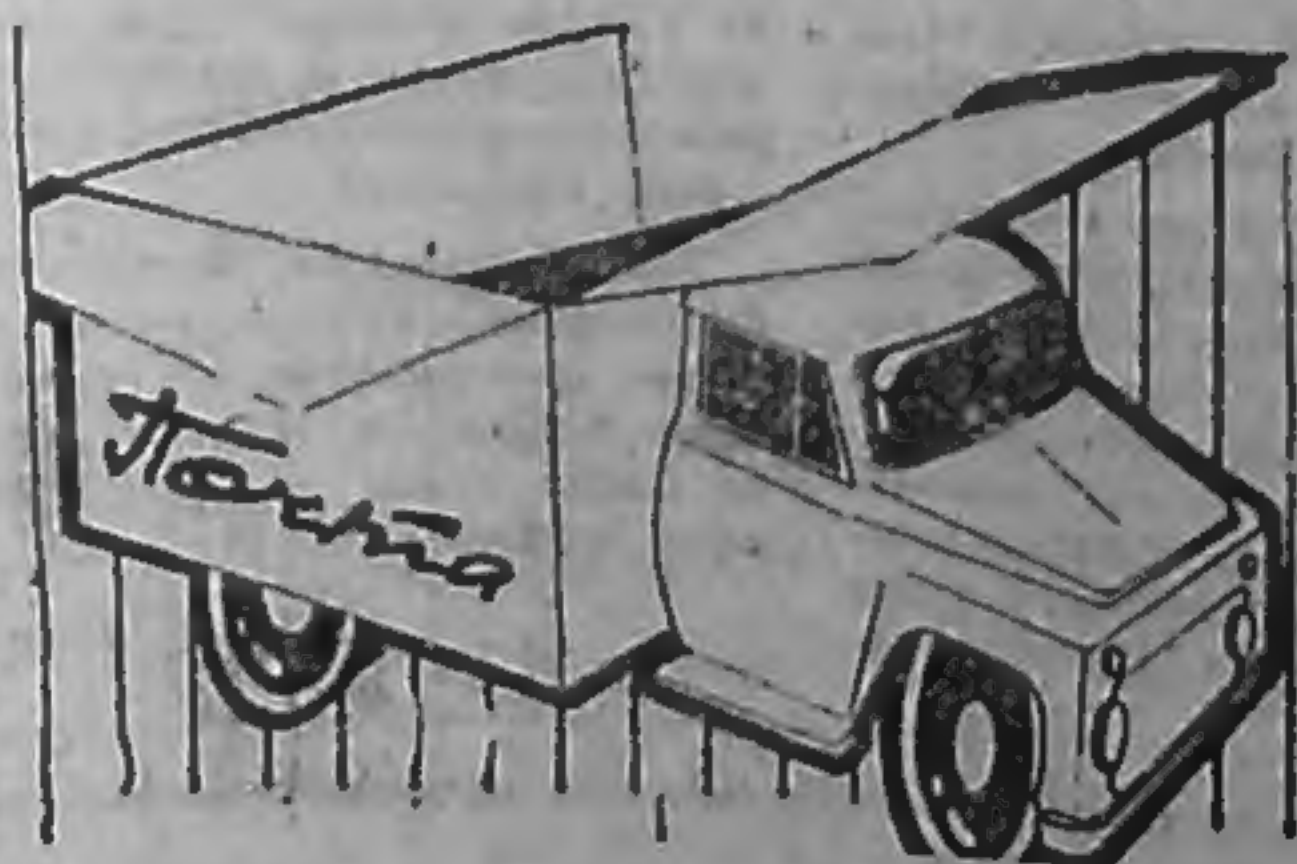
Найндэрэй үнгэртэгдэхэ адрес: ЗММК-
гай КСК, Барилгашадай проспект, 72,
47-дохи квартал.

**Молодежь
Бурятии**

ЗАХИЛ ХЭХЭЕЭ ШАМДАГТЫ!

Жэлэй захилгын

сэн — 7 түхэриг 80 мүнгэн. Индекс 50902

Шааригууд-ролигууд сүлөөгүй эрьелдэнэл

Залуу үетэн яаха еһотойб?

— Дүтэлэн ерз, бүхы юумэн манда мэхэ сохогүй байдаг — Сүлейманай алаабхидал оди, — гэжэ фирмын залуушуулай дуудаха абхан хүртэйгөөр соностоно... Лотерей наадан эмхидхэгдэнэ, шэл барабан эрьелдэнэ, шааригууд хууриһаа хуурида харайлдан бууна. Ямар номер тудалдахань гэшэб? Талаан болохо гү, али үгы гү? Эгээл һүүлдэ шүүбэртэ номер нэрлэгдэбэ. Зүгөөр та номероо харагты... Өөрынгоо номер хараад, тудалдаггүй байхадань урмаа хухархаш. Үгы гэбэл, хойто зүгһөө эрхэн тэрэ нүхэр прилавок дээрэ 30 түхэриг халад, ингэжэ хэлэхэ: «Мэхэшэн лэ байнат даа!»

Урагшатай байхы бадэрэгшэдэй анхарал тэрэ юугээрээ татадаг бэ? Прилавок дээрэ шэлтэй шампансканууд (тэрэ ямар байдаг бэ гэжэ таанад мартаагүй бэшэ гү?) гү, али «тэндэһээ» асаргадан косметикын набор, тудалдаггүй унан, теннисэй шаригууд, үнэ угааха лосон, эхэнэрэй колготконууд табигданхай байна эрхэн гү? «Шана» гэжэ лотерейн үнэн сэхээр үнгэргэгдэхэ байхы хэлэхэн хүшэр. Тэрэ ВЛКСМ-эй Улаан-Үдйн городской комитэдэй залуушуулай түбэй ударидалга дор үнгэргэгдэнэ. Лотерейн сэн 1 түхэриг. Имагтал эдэ биледүүдэ шангаар хөшөрхөн дуудагдахы урда хэбтэнэ. Тэдэ биледүүдэ лотерейдэ хабаадаһан хүн бүхэндэ барюулха уялгатай. Тэдэ тэдэ биледүүдэ барюулха гэшэб гү? Эндэ эхэнэрэй колготконууд болон ВЛКСМ-эй горком юундээ хабаатайб гэжэ таанад гайхан тагнан асуужа болохот.

Энэ асуудалдтай нимэ харюу үгэхэбди: юуб гэжэдэ, комсомолой горкомой урла дор гэжэ гү, али тэрэнэй сэрэгэй-патриотическа нэгэдэлэй урла дор лотерейн наадан эмхидхэгдэнэ. Лотерейнээ ороһон мүнэ зөөрхөн зарим хуби хари газарта наһа бараһан сэрэгшэд-афганцуудай дурасхаалда хүшөө барилгада элэгдэгдэхэр хараалагдана. Энэ зорилго бэлүүлхын тула шэл барабан туха сүлөөгүй эрьелдэнэ. Лотерей үнгэргэлгын зорилго тодо гэжэ ханахаар. Нэгэтэ Сергей Трунев лотерей үнгэргэхэ дурдахалтайгаар сэрэгэй-патриотическа нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Станислав Киселевта нахы-налаг юумэ орожо ерзэб гэшэб. Сергей Трунев ажалай талаар нилээд баян намтартай болонхой. Тэрэ ресторанный хүдэлмэрилэгшэ, бармен, фотограф, кооператор байха. Тибэ ялабашы тэрэнэй намтарта бэшээтэй байһан нэгэ графа Киселевой анхарал ехээр татаба. Тэрэнэ юуб гэжэдэ, Трунев Афганистанда дейлалдаһан байна... Хожомын, мурдэгшын кабинет соо ороод байхадэа, би Труневта ори ганса нимэ асуудал табижаб: «Афганистанини эндэ оруулалсангүйгөөр ямар нэгэ ондоо урла дор энэ лотерей үнгэргэжэ болохогүй байгаа гэшэб гү?»

— Эндэ ямар хамаа байгаа юм, — гэжэ тэрэ мурөө хабшан харюу үгэбэ.

Комсомолой горкомой нэгэдэх секретарь Александр Елгин лотерей үнгэргэхэ хэрэгые дэмжэбэ.

Энээнэй һүүлээр Киселева энэ хүсэл бодол бэлүүлэхэ гэжэ оролдобо. Тээшье горгүбсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо М. Семенов Александр Елгинэй һүүлээр хожомшог болоһон хойно лотерей үнгэргэхэ хэрэгые баһал дэмжэлсээ ха юм.

— Унан руу шэдэнэн хөхүүлмидэ бидэ орошообди, — гэжэ Киселева халаглан хэлэхэ.

Тинхэдэл Улаан-Үдйн худалдаа наймаанай төлмөнууд дээрэ шааригууд-ролигууд эрьелдэнэл эхилсэ лэн. «Гансал манай шүүри 2-ноо 45 түхэриг хүртээр байха гэжэ лотерейдэ хабаадалсаные дуудагдах хашхараалдаха юм. — Нэгэ түхэриг түлэбэл, таанад үгүрхэгүйтэ. «Хэн нэгэн шүүхэдэ болохо», — гэжэ тэндэ сугларагдахы нэгэн хоротойхоноор хэлэхэ. Үнэн юумэн үнэн руугаа байдаг ха юм даа. Юуб гэжэдэ, уршыншаһан нэгэ түхэригүүд шуран лотерейишгүүдэй харманууд дээр дүүржэ, хэдэн арбаад, зуугаад, мянгаад түхэриг болшообо. Тэрэ үдэр МВД-гэй хүдэлмэрилэгшэд шэл барабанай хүдэлхы зогсоожо, шалгалта үнгэргэбэ гэшэб. Хоёр часай туршада лотерей эмхидхэгшэд нэгэл газарта 110 түхэриг суглуулаад байгаа гэжэ гү, али нэгэ час соо 55 түхэриг суглуулаа. Тээшье тэдэнэр ехэ урагшагүй үдэр шэллэн байна. Тэрэ үдэр бүрхэг, бороотой байгаа юм. Тимэһээ нимэ үдэртэ ямаршы эзэн нохойгоомыс үйлсэдэ үлдэжэ гаргахагүйл. Арбан үдэрэй туршада хоёр газарта лотерей эмхидхэгдэжэ, шуран хүнүүд мянгаад түхэриг олзо оруулаа. Тээшье хэды шэнээн мүнгэнэй ороһыне зүбөөр хэлэхэ хүн олдоогүй. Шангууд 3 мянган түхэригтэ болоо, сэрэгшэд-афганцуудта хүшөө бодхоохын тула 500 түхэриг элэгдэгдэ гэжэ мэдэгдэбди. Тинхэдэ арбаад үдэр соо лотерей үнгэргэжэ, нилээд ехэ мүнгэн ороһон лэ байгаа гэшэб ха...

Сэхынь хэлэхэдэ, МВД-гэй шалгалта үнгэргэнэй һүүлээр лотерей эмхидхэгшэд үшөө мянгаад түхэриг тооложо үгэхэ баатай болоо бэлэй...

— Афганистанда хэды солдат наһа барааб гэжэ та мэдэхэ гү? — гэжэ би афганец Труневтоо асуугааб.

— Бурхан зайлуул, хэн тэдэниие тоолобо гэшэб, — гэжэ тэрэ харюусаа лэн. — Минин албала үнгэргэжэ байхадамин, полк-ноо мянга мянга солдатүүд сэрэг байһан юм...

— Тинхэдэ хүшөө бодхоох гэшэб шухала хэрэг болоно гү?

— Бодхоохол хэрэгтэй байгаа, — гэжэ нүдөө сабшангүйгөөр харюусажархыба. — Минин түрэлэй хүбүүн Афганистанда наһа бараа юм...

Лотерей эмхидхэгшэд олзо абалгын технологи нарин нягтаар бодожо үзэн байгаа ха. Тэдэ нэртэ биледүүд үгтэбэ. Хэды шэнээн биледүүдэй үгтэһыне (худалдагданы) тэдэ өөһдөөшье хараада абаагүй. Тээшье хэды биледүүдэ үгтэһыне, худалдаһанаа тоосогты гэжэ хэншы эрилтэ та-

баагүй. Энээнэй гадна шангууды худалдажа абаад, антүүдшы табигдаагүй юм. Зоргоороо элдэб ааша гаргахадэа эгээл таатай зохид байдал олгодоно бэшэ гү? Тээшье Трунев өөрөө барабанай хөмүүдэ нэгтэһыне байгаагүй, харин лотерей үнгэргэхэ дурдахал оруулаад, энэ дурдахалаа бэлүүлхын тула бүхы хүсөөрөө оролдобо. Тингэншөөгүй яахаб даа. Энээнэй бариншатахаб гэжэ тэрэ досоогоо ханажа абаа бшуу.

Тэрэнэй нүхэд Олег Чипигин болон Вячеслав Новоселов гэшэд лотерейишгүүдээр хүдэлөө. Тээд тэдэнэртэй ажалай талаар ямаршы хэлсэн баталагдаагүй юм. Гансал тусгаар бэшэ салин хүлэн түлэгдэхэ гэжэ хэлсэгдэн байба. Хэрбээ гансааран хүдэлөө наа, 600 түхэриг хүдэлжэ олохо байгааб, харин мүнөө наадаа 300 түхэриг олоноб гэжэ Труневтоо би мэдэжэ абаа лэнэ, — гэжэ Чипигин тайлбарилан хэлэбэ. Мүнөө үедэ хүбүүд «саг зуураар хаанашы хүдэлнэгүй», харин МВД-гэй мэдэнэй ёһоор, нэгэнхын хурабша наадаха талаар дүршэлтэй болонхой юм ха. Харин тэдэ сэрэгэй-патриотическа клубай залуушуулай огтошөетанил бэшэ, «Эсэгэ орондоо алба хэнэб» гэжэн дамжуулгын телевизор харагшад байһан хойноо Афганистанда болоһон үйлэ хэрэгүүдэ хараад юм бээ гэжэ хэлэхэнэй хэрэггүй бшуу. Тээд шуран солбон хүнүүдэнэй мүнэ олохо мурөө олохо хдаагагүй юм байнал. Бидэ тэдэниие үзэн яданагүй, буруушаанагүйбди.

Гэхэ зуура, редакцида нимэшы ухатай бэшгүүд эрэдэг: «Хүнэй хүзүүн дээрэ хуугаад, бэлэн муртэйгөөр мүнэ олохо хубалзанууд манай республика дотор нимэ олон гэжэ би хээбэ дэшы ханахагүй байгааб, — гэжэ Андрей Устьянцев бэшэнэ. — Мэхэлүүлжэ байһанаа мэдэхгүй, наһа амарсаар ябадаг хүнүүд баһал олон байна даа. Эндэ горгүйсэдком-ноо үнгэргэгдэн лотерейнүүд тухай хэлэхэ хүсэлтэйб. Юундэ комсомолой урла дор лотерей үнгэргэгдэхэ болоноб? Юундэ комсомол нэрэ хүндээ буурашоо гэшэб. Тинхэдэ залуушуулай энэ организациин фирмын эсэслэн нэрэ хүндгүй болоһонини элрихэ бэшэ гү? Доройтоһон энэ хүшэр хүндэ, үйдэр гашуудалта сагта арад зоникэ мэхэлжэ, хэн олзотоно гэшэб?

Иимэрхүү ханамжанууд, асуудалнууд толгойд хойно хойно-ноо хубарилдан ороно.

Тингэбшы манай гэгэтэдэ ори ганса хүнэй ханамжа хээбэдшы толилогдохогүй. Хэдэн мянгаад совет хүбүүдэй урда манай гүрэн ахабтар ехэ гэмтэй эзмэтэй байба бшуу. Тимэһээ бидэ тэдэнэй дундаһаа ори ганса хүнэй ханамжа толило аргамнай үгы. Афганистанда наһа бараһан хүбүүдэй нэгэн. Хэрбээ тэрэ амиды мэндэ байгаа наа, энээн тухай юун гэжэ хэлэхэ байгаа хаб?

Елена СЛУГИНОВА, манай корр. (Телефон: 2-43-23).

Шэнэ экономика модель-дэ хульман оролго илангые залуушуулай ухаан бодолой болон материална ажабайдалда муу нүлөө үзүүлэхэ. Хооһон үгтүүдэ хэлэхгүйн тула статистикийн зүгһөө нэгэ хэдэн жэшэ харууламни.

Мүнөө гэр бүлэ болодог басагадэй дундуур наһан 21—22, хүбүүдэй 24—44 болоно. Хэрбээ энэ наһандаа тэдэ хураага байгаа наа, хоюулан стипенди 80—90 түхэриг абадаг, хэрбээ доогуур салин хүлэтэй ажал хэдэг наа, 100—120 түхэриг салин абадаг гэшэб.

Эдэнэрхээ нэгэ бага аха 30 хүртээр наһатай залуу хүнүүдэй салин хүлэн 120-ноо 140 хүрдэг. Харин бүхыдөө орон дотор дундуур салин хүлэн 200 гаран түхэриг болоһон байна (1988 он).

Экономикуудай тоолоһоной ёһоор, нэгэ үхибүүнэй гаргахадэа бүлгын материална хангалтын хэмжээн 18 процентээр доошолдог (нарай үхибүүндэ хэрэгтэй бүхы юумэ абахада, 650-яд түхэриг болодог). Үхибүүе 18 наһа хүртээр хүмүүжүүлхын, хооллуулха, хубсалуулхын тула 17—25 мянган түхэриг хэрэгтэй болодог. Харин энэ үедэ түрэлхидын 30 наһа хүрөөгүй ябадаг гэшэб. Хоёр гү, али тэрэнһээ олон үхибүүтэй болобол, түрэлхидэй гаргаша хараа байса ургадаг.

Мүнгэнэй болон гэр байрын талаар хүшэр байдалдаа ороһоо уламжалан, залуу бүлэнүүд наһана гэжэ социологууд заана (орон дотор гэрлэнэн турбадахи айл бүхэн наһана). 100 залуу хүнүүдхээ 70 ушарта хүдэлмэрээ нэлгэдэг, гэр байрын асуудал шиндэхын тула мэргэжлээ нэлгэдэг байһаниини мэдэжэ. СССР-эй АН-ай ИСИ-гэй багсаамжалан тооложо гарганаһан ёһоор, залуушуулай 55 процент түрэлхидынгөө зүгһөө туһаламжа абадаг байна.

Залуу бүлэнэрэй динлэнх гэр байрын асуудал шиндэхэ болотороо түрэлхидтээ хамта ажаһууха баатай болоно гэжэ мэдэжэ.

2,5 миллион залуу бүлэнэр гэр абаха ээлжэндэ табигданхай, наһын ерээдүйдэ гэр байрын байдалы ханжаруулха арга боломжо үгы гэжэ комсомолой XXI съезд дээрэ эгдэнэн ВЛКСМ-эй ЦК-гай тоосоото элдхэл соо заагдаһан байгаа.

Залуушуулай социальна ажаһуудал улам хүшэр болоно. Гол шалтагануудай нэгэн гэжэдэ, наһа гүйсөөгүй хүүгэдэй болон залуушуулай гэмтэ ябадал гаргалгын хэмжээн гурба дахинаар шахуу ургаа. Үжэл бүхэндэ 1 миллион гэмтэ ябадал гаргагдана, хуули эбдэгдэнэ. Тэдэндэ 3 миллион хүбүүд, басагад хабаадалсана. Орон доторнай 130 мянган наркоманууд бүрихэлдэ абтанхай. Тэдэнэй динлэнх залуу хүнүүд юм.

Залуушуулай олонхи хуби үнгэрэн байдалые буруушаажа, мүнөө бүхы юумэндэ анхаралаа хандуулаа болшонхой.

Залуушуулай социальна экономика талаар хамгаалагдаагүй байһанаа уламжалан, гүрэнэй залуушуулай политика хараалха шухала байһыне тодоройлобо.

Гүрэнэй залуушуулай политикин эмхидхэлэй үндэһэ хууринуудай тохонижолгын замаар добшалгын алхам хадөө СССР-эй ВС-гай залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комитет, мүн СССР-эй Министруудай Советэй болон Госкомтурдай гүйсэдхэлгын засагай органуудай байгууламжа ВЛКСМ-эй ЦК-гай үүсхэлээр байгуулагдаа. Залуушуулай политика республиканууды, областинууд болон округууды дийраагүй байһаар.

Имагтал тимэһээ манай республика дотор гүрэнэй залуушуулай политика зохёо тухай асуудал эрид хурсаар табигдана.

Энэ хүшэр хэрэгые хэн, хайшан гэжэ эхилэхэб?

Комсомол залуушуулые зан-даран захираглын эрхэ байдалһаа арсаад, хүшэр байдалда ороно. Тимэһээ залуушуулай сою энэ политика гаргажа шадхагүй байна. Залуушуулай политикие бүридүүлгын гүрэнэй хэмжээндэ бэлүүлэгдэхэ ээрэгтэй байһанда нэжэглэлтгүй. Социальна программийн талаар сэг үргэлжын комиссийн бүридэлһөө тэрэниие гаргаад, республикийн Верховно Советэй залуушуулай хэрэгүүдэй талаар тусгаар сэг үргэлжын комиссия тус хүдэлмэри даалгана гэшэб ори ганса зүб зам болоно.

Эндэ хээ ажэл, хизааргүй ехэ. Тэдэ габэл, статистика, залуушуулай социальна-экономика байдалай асуудалнуудай социологи, тэдэниие бэлүүлхын тула мүнэ зөөри бэдэрлэгэ болон бусад шиндэгдэхэ асуудалнууд олон.

Верховно Советэй залуушуулай хэрэгүүдэй талаар тусгаар комиссийн байгуулахатаа хамта республикийн Министруудай Советэй дэргэдэ залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комитет — гүйсэдхэх засагай органуудта залуушуулай байгууламжа эмхидхэхэ шухала гэжэ ханагдана. Тингэбэл республикийн хуулийн болон гүйсэдхэх засагай органуудта манай-обществен ерээдүй, залуу үетэн тухай анхаралаа хандуулха тусгаар байгууламжа эмхидхэгдэхэ болоно.

Республикийн арадай асуудатуудта, комсомолой хүдэлмэрилэгшэдтэ, ороной ерээдүйн байдал тушаа ханаагаа зободог бүхы хүнүүдтэ эдэ асуудалнуудай ханамжанууд даа хэлэхыне дурдаханабди.

Д. ХИЛХАНОВ, Б. ЦЫДЫПОВ — РСФСР-эй ЛКСМ-эй Бураадай рескомой харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд.

Фемидэ

ХЭН ЭРХЭНҮҮДЫЕ ХАМГААЛДАГ БЭ?

МИЛИЦИ, прокуратура болон сүүдүүд хуули эрхэнүүдэ хамгаалдаг орган болодог гэжэ хүн бүхэмнай баялышы ехээр бодожо үзөөгүй байха даа. Эдэмнай манай эрхэнүүдэ хамгаалдаг органууд ха юм. Олонхи ушарта хүн зон юундэшыб тэдэниие зэрлиг аяг аша гаргах мэтээр ханадаг лэ. Юундэ гэшэб? Эндэ юуи ямар үүргэ дүүргэдэг бэ? Магад манай орон дотор мүнөө хүртээр хуулига гүрэнэй жама ёһонуудай, нормонуудай зохиогдоогүй байһан дээрхээ тингэдэг байжа болоо ха. Тингэдэ эрхэнүүдэнэй, ажабайдал-

най найдомтайгаар хамгаалагдаха гэжэ баяа ехээр найдаһагүй бэшэ гүбди!

«Хуулига гүрэниие бүриг дүүлгын эрхэ байдлуудта хуули хамгаалдаг органуудай ажал ябуулга нарижуулан найжаруулга гэжэн темэдэ республиканска науучно-практическа конференция зориулагдаһан байна. Республикийн дотоо-Ами хэрэгүүдэй органуудай тү-

рүү мэргэжлэтдэ, Саратовай гүрэнэй университедтэй, СССР-эй МВД-гэй Хабаровска дээдэ университедтэй, Москвадахи хургуулини, Эрхүүгэй гүрэнэй СССР-эй МВД-гэй дээдэ юридическэ заочно хургуулини, мүн ороной элдэб регионүүдэй бусад хуралсалай заведениүүдэй профессорнууд, эрдэмтэй докторнууд, кафедранууды даагшанар конференцийн хү-

дэлмэридэ хабаадалсажа, халуун хоёрлдоо, үгэ булалдаа үүсхэн байна.

Конференци дээрэ мэргэжлэй талаар асуудалнууд хаража үзэгдөө. Тэдэ габэл — режиднахтнуудай гаргалан гэмтэ ябадалнууды мурдан шэнжэлэгын онсо тухал шэнжэлүүд хулгай хээ хэрэгые элшэлэн тодорхойлоглын ашаг урые дээшлүүлгэ, хүмине ала-

ха ябадал болон бусад үйлэ хэрэгүүд тухай асуудалнууд хаража үзэгдэнэ, эрбшэн хэлсэгдэнэ байха юм.

Энэ науучно-практическа конференцийн хүдэлмэри нилээд олон мэргэжлэтэдэ гүнзгийгөөр бодожо үзэхэдэнь туһала байха гэжэ найдаха дурманай хүрэнэ.

Манай корр.

2-ДОХИ ХҮҮД

1990 оной сентябриин 29.

«Бурладай залуушуул»

АРА ГАЗАРТА УРГАДАГ,
АСА БҮХЭТЭН АЛТАРГАНА.
АЛЫН ДЭЭРЭЭ ТЭНЖЭЭНЭН
АБА ЭЖИ ХОЕРНИ.

ЭБЭР ГАЗАРТА УРГАДАГ,
ЭШЭ БҮХЭТЭН АЛТАРГАНА.
ЭЛЭГЭН ДЭЭРЭЭ ТЭНЖЭЭНЭН
ЭЖИЛ АБА ХОЕРНИ.

1990 оной сентябрийн 29.

№ 9

Манай дүм

Болбосоролой шатануудаар...

(Буряад мэдээжэ уран зохиолшо В. Митыповэй 50 наһанай ойдо)

Бэжипович, ингэжэ хэлэхэ бай-
на хэн:

— Уран зохиолшо болохо-
ноо хэзээ мэдэрбэб гэжэ
гүй. Энэ асуудалда юун гэжэ
харюусалтайб гэхэдэ, би нэгэ
тэды номуудыг хэблүүлжэ гар-
гаашье наа, уран зохиолшо
болошобо гэшзэб гэжэ мүнөө-
шье хүртээрэе найнаар ойлгог-
шогүйб. Иймэ мэдэрэл хэзээ
нэгтэ би болохо юм гү, али
угы гү гэжэ өөрөөшье мэдэ-
нэгүйб. Одоол бурхан мэдэбэ...
Зүгөөр шэнэ бүтээл зүйлжэ
эхлэхэдэ тэрэнэеэ эсэргүүцэ-
шэжэ дүүргэхэб гэжэ ойлгог-
шоб. Тибэ яабашье би уран
зохиолшо гэшзэб гэжэ өөры-
гөө нэрлэхэеэ зүрхэ алдахаар
агша...

Ингэжэ өөр тухайгаа хэлэжэ
байхадань, хажуу тээхэнь
шагнажа хууһан хүндэ өхэ зо-
хистой шэнгээр ханагдаа хэн.
Мүнөө бүхы Совет орон соо-
гуур мэдэжэ, хилын саагуур-
шье бага сага суурхадан Вла-
димир Митыповэй уран зо-
хиолой ута харгы айхбатер
урагшатайгаар эхилээ хэн. Тэ-
рэнэй эгээн түрүүшын ном
абаһаар лэ уншагдай дүр
булхадан юм. Үшөө «Болбос-
оролой шатанууд» («Ступени со-
вершенства») гэжэ түркын
зохиол боложо гараагүй бай-
хадэ, номдо хүзэгтэйшүүлэй
дунда «нэгэ залуу геолог хү-

бүүн уйгаргүй һонирхомоор
туужа бэшэхэй» гэһэн суу-
рхан гараһан гэхэ. Тэрэнэ түү-
хын гээ наа түүхыншье, али
гэбэл фантастикын жанраар
бэшэгдэһэн, эртэ урда сагай
египет уран бүтээлшэ, бүхы
дэлхэй дээрэ гое найхан дан-
гина гэжэ сууда гараһан Не-
фертити хатанай скульптурна
дүрэ бүтээһэн хүн тухай юм
ха гэлсэгдэбэ.

Тибээр байтараа «Байкал»
журналай 1965 оной хоёрдо-
хи номдо «Болбосоролой ша-
танууд» гэжэ нэгэ жэгтэйшэ-
гээр нэрлэгдэһэн туужа то-
лилогдоо бэлэй. Авторын
Владимир Митыпов гэжэ то-
дороо нааг даа.

Үшөө нэгэ тэды сагай үнгэ-
рөөд байхадэ «Эль Канно» гэ-
жэ рассказ, «Томо һармагша-
нуудай өрөһэн хаһа» («Приход
больших обезьян»), «Гэзарыг
хүлгүүлһэн ногоон хий» («Зе-
леное безумие Замли») гэгдэ-
һэн фантастическа удхатай
туужанууд, «Мамонтын зулза-
ган Фуф» («Мамонтенк Фуф») гэжэ домогто туужа — эдэ
хуу бүтээд хүн түрэлтэнэй ху-
би заяан тухай бодомжолнууд
нэрлэгдэһэн Вл. Митыповыг бур-
яад уран зохиолой шэг жанр
болохо научно-фантастическа
зохиолнуудай эхин үндэһэ та-
бигша гэһэн хүндэтэ нэрлээр-
гэтэй болгоо хэн. Эндэ дүр-

сэгдэгша һүүлшын туужа «Ма-
монтенк Фуф» гэшзэнь эгээн
түрүүн «Буряадай залуушуул»
газетын хуудануудта гара-
һан намтартай юм.

Тус авторай научно-фанта-
стическа жанрта зохиохы ажа-
лаа эхилжэ ябахадэа юундэ
татагддаг байгааб гэхэдэ,
Вл. Митыпов геолог мэргэжэл-
тэй хүн хадаа өөртөө дүтэрхы
сюжэдүүдыг бэдэрдэг байжа
болоо: түрүүшыншье туужа
имагтал геологийн маршрутуд-
дай забһарнуудта бэшэгдэжэ,
һүүлшын тэмдэг Орхоникан
гэһэн хайгдамал мөлташа дээрэ
табигдэһэн байдаг. Энэ га-
зарнай Буряад ороной Хойто-
Байгаладэ юм гэжэ манай ун-
шагшадта ойлгуулаа. Энэ ха-
даа минн лэ тушаан боложо
тохоолдоһон ушар бэшэ аабза
гэжэ тухайлаар.

Мүнөө дурсагдагша туужа-
нууддаа Вл. Митыпов нэрлээ-
һээ эрдэмтэн шэнгээр бүтээ-
һэн байдаг. «Болбосоролой ша-
танууд» гэжэ туужа тухайн
Ленинградтай нэгэ эрдэмтэ-ге-
олог-уншаад байхадэа ориган-
са алдуу олоһон юм гэлсэгшэ.
Тэрэнэ юун байгааб гэхэдэ,
Египет орондо боро хараан
гэб гэнтэ болошодог еһотой
юм байна. Тэдэ энэмнай эква-
торай хажуудахи орон боло-
но гэшзэ ааб даа. Автор орол-
то үгэ соогоо эрдэмтэдэй бэ-
шэдэг маягаар ингэжэ хөөр-
нэ: «Каир болон Берлин хото-
нуудай музейнуудтэ Неферти-
ти (Нефрит) гэжэ хатан эхнэр-
эй скульптурна дүрэ зураг
байдаг. Энэ нэрэмнай «найхан
дангина гэшхэлнэ» гэжэ гү, али
«найхан эхнэрэй би болол-
го» гэһэн удхатай...

Туужа соо эртэ урда сагай
Кеме ороной (энэмнай мүнөө-
нэй Египет орон болоно) суу-
та уран бүтээлшэ Тутмос гэ-
шын фараон Эхнатоной захир-
гаагаар хайшан гэжэ тэрэнэй
һамгау, болохо хатан Нефер-
титин дүрэ бүтээһэн, уран
зураашын дурлаһан, зобоһон
тулһан тухай угаа шадма-
раар, эхэ һонгор, уян нугар-
хай хэлээр, үнэншэмэ тодоор
хэлэгдэнхэй.

Вл. Митыповэй ээлжэтэ но-
мын удан гээ наа удааншье
боложо мүнделөө бэлэй. Энэ-
мнай 1975 он болоно. Тибэ
яабашье уран зохиолшо энэ
саг едо «мүнөөдэр бэшэхэ
дурал үгы» гээд гараа шор-
гондаа үргэлжэрхөөд минн лэ
һэлэн хатаржа нэгэтшье ябаа-
гүй гэжэ хэлэхээр. 1972 ондо
СССР-эй Уран зохиолшодой
холбоһоной гэшүүнээр абтаад,
1973—75 онуудта Москвагай
Горькийн нэрэмжэтэ литера-
турна институттай дэргэдэхи
Дээдэ литературна курснууд-
та һуража гараа.

Ондoo маягаар, ондоо те-
мээр бэшэхэ гэжэ нилээн бээ-
бэлдээ, юмэ ойлгожо абаа,
ажал байдал һайса шудалаа
юм ааб даа. Энэмнайшье ойл-
госотой: урдань уран зохиол-
шын бэшэһэн бүхы номуудын
хэдшье һонин, үйлэ хэрэгүү-
дээрэ баян, нугархай бэрхэ
хэлээр бэшэгтэйшье наа, уа-
ха эхининь бултандаа зохиол-
нуудһаа абтаһан хэрэг болоно
ха юм.

Гэхэтэй хамта, авторые он-
доо зохиолшодой бэшэһэн
юмэ дабтаа, түүхын материал-
нуудыг тэрэ зандань хэрэглээ
гэжэ хэлэхын аргаһыггүй һаа,
ходоодоол иимэрхүү сюжэ-
дүүдтэй зохиолнуудыг бэшэ-
жэ һууха гэшхэлнэй мүнөөнэй
үе саһаа бэээ холодохоһон
ушар болоно гэжэ ээмэлэй-
тэйшье байгаа. Шүүмжлэг-
шэд, шэнжлэгшэд энэ «иү-
гэлын» өөртөн хэлэһэншье
байжа магад.

Тибэ яабашье Вл. Митыпо-
вэй бэшэһэн «Мориной нү-
дэн» («Лошадиный глаз») гэ-
жэ рассказ: шэнэ, мүнөө са-
гай темэдэ авторай орожо
яабашье гэршэлээ бэлэй. Энэ
зохиолоо автор тон лэ манай
сагай үедэ болоһон үйлэ ушар
тухай «һаһаа нягта һарин, үкн
зүб байдалтайгаар харуулжэ
шадда гэжэ хэлэмээр һаа.
Үшөө нэгэ рассказын — «Нор-
жимо» гэжэ нэрлэгдэһэн — тү-
бэй «Крестьянка» журналай
шанда хүртөө бэлэй.

Владимир Митыпов эгээл
Дээдэ литературна курснууд-
та һуража байха үедөө, энэ-
мнай 1975 он болоно, Моск-
вагай «Современник» гэжэ но-
мой хэблэлээр «Мунхэшуудэй
жалга» («Долина бессмерт-
ных») гэһэн романаа тусхай ном
болгожо гаргуулаа хэн. Тус
зохиол соогоо автор шэнэ те-
мэ шудалжа, мүнөө үеын бо-
дотой байдалыг харуулха зүү-
раа, урданайнгаа дүй дүршэл-
тэй абаһаар хахасаагүй гэхээр.
Номой автор мүнөө үеын хү-
нэй, тодорхойлбол, пост Олег
Аюшеевэй ажабайдалыг, тэрэ-
нэй һанал бодолнуудыг үнн
заяанда үнгэрһэн үдэрнүүдэй
ажал хэрэгүүдтэй, хэдэн зуу
мянгаад жилэй саада тээ Бай-
гал далай шадарай болон Мон-
гол ороной газар дайда дээрэ
болоһон үйлэ хэрэгүүдтэй
холбоно. Зохиохы ажалай шу-
нал абыаста абтаһан Олег
Аюшеев аяар холын хоер мян-
гаад жилэй урда тээхы үе саг
руу эрьен хаража, тэрэниг
мүнөөнэй түүхтэй хайшаагаар
холбоотой байха еһотойб даа
гэжэ ойлгохыг ухаангүй оро-
доно. Романинын өөрөө урдан-
най үе сагта зориулагдһан
бэшэ, тээ саг тухай романай
герой Олег Аюшеев зохиол
бэшэнэ. Тумань, Гийю, Модэ,
Бальгур гэгшэдэй образ бо-
лон тэдэнэй хуби заяанин
хадаа номойн ном соохи
ушар хэрэгүүд болоно. Үнгэр-
һэн үе сагуудай үйлэ хэрэгүү-
дэй үг удхыг, тэдэнэй хоорон-
дохы холбоо барисаае гүн-
зэгыгээр удхалан шудалха
зуураа, пост энэлһээ урагша
боложо үнгэрһэн бүхы юмэн
тухай гүнзэгыгээр бодомж
үздэггүй байһанаа халаглана.
Үнгэрһэн саг гэшзэ хэндэшье
хэрэггүй богсод үлэһэн һүү-
дэр бэшэ, харин арад зоной
эсэн мэргэн ухаан бодол, сэг-
нэшагүй эхэ дүй дүршэл бо-
лоно ха юм даа. Энэхэмнай
бүгэдэ зоной ухаан бодолыг
баяжуулха байһан юм байнал
гэжэ залуу хуүүн һүүлэй һүүл-
дэ ойлгоно.

[Түгсэхэлын 4-дхи нүүртэ].

БУРЯД
НАЙХАН
ЗАНШАЛААР
ХОЛОООО
БУУНАН
АЙЛШАДАА
ХҮНДЭМҮҮШЭ
ЕНООР
УГТАЯБДИ

Болбосоролой шатануудаар...

[Түгсэх. Эхнийн 3-дхи нioурта].

— Бид үнэгэрэн үе сагаа мин лэ хонирхон шудална бэшдэ, энэнай манай сэг ойлгуулха, мүн баһа өөһдөмнэйшье ойлгуулхадаа болохын тула шэнжэлдэ, гэж эрхолой Хомутовой хэлэһэн үгэнүүдье Олег Аюшев гүйсэдөөр дамжха баатай болоно.

«Хэн үнэгэрэн түүхээ мэддэггүйб, тэрэнэй үнэгэрэн үе сагаа өөрингөө бээ мэдэрхын тула баһа дахингелха баатай болодог юм», гэж эртэ урдын философ Сантехнай хэлэһэн түүхэтэ үгэнүүд баһал тэрэнэй ханан бодолы батадха.

Бидэ уншагда, энэ ном соо хүнэй ухаан бодолой эрхсын гэршээр болохоно гаднаэрхэтын ёһоной мэдэрэлэй мүн-дэлхы, мүн хүнэй тууш үнэгэрэнэй хэмжээндэ ухаагаа үйл-гэж эхилхы харанабди. 1990-ын гүн руу эрхын хараха зуураа, залуу поэт мүнөө үеын, ерээдүй үе сагуудай хүнүүдтэ хэрэгтэй, ашатай тухатай нургаал абаха гэжэ оролдоно...

Владимир Митыповай «Алтаар баян хүбшэдэ» («Инспектор Золотой тайги») гэжэ хоёрдох романниё ганса Буряад ороной бэшэ, харин бүхы манай гүрэнэй олон тоото уншагда мүн лэ аймагтар хонирхон уншанниё лаб байха. Авторай энэ хоёр романууд нэгэ томо боти болгодожо, Москвагай «Советский писатель» гэжэ номой хэблэлдэ 1982 ондо гараа хэн. Энэ ботингоо түлөө тэрэл жэлдэ РСФСР-эй Уран зохоолшодой холбооной шанда хүртэһэн дэмбэрэлтэй.

Романай гол үйлэ хэрэгүүд 1918 оной июль—август нарануудта болоно. Энээн зуураа номой автор баһал нилээн урда болоһон ушарнуудыё зураглаад абаха юм. Гол нioурнуудайнгаа образыё харуулхадэ энэишье баһал хэрэгтэй зүйл болоод үгэнэ. Хэдэн олон алтанай уурхайнуудыё эдэлжэ байһан хатуу эантай, хоруу гартай эхнэр Дарья Мухоманникова, алтаар ашаагдажа миллионерүүд болоһон Ризер, Жухлицкий гэхэ ээргэ образүүд... Хүлээсэй хубүүн гэжэ ара нэрээрэ алдаршанан Васька Разгильдеев, Митыка Баргажан, Жорхэ, Ребанжи гэхэ мэтэ «Малгай табиган мамыи» гэдэг хүйхэршүүл... Эдэниё гартаа абажа, ухаан бодолоороо диллэжэ шадаха байһан Верхнеудинска Совадэй түрүүлжэ Василий Матвеевич Серов, буряад улаангвардеец Очир, большевик Турлай, хадын инженер, мэргэжэлтэй Заверс болон бусадшыё ургашаа нааатайшуул...

Уран зохоолшын энэ номын баһал удаан сэг соо бэшгэдэһэн юм. Үшөө 1971 оной зун «Правда Бурятии» гэдэтэ, тус романһаа хэһэгүүдье толилоо бэлэй. Тэрэнэй һүүлээр долоон жэл үнэгэрэн хойно энэ романай журнальна вариантэ гараа хэн. Бодото ном боложо гарахында урда баһал хайсахан мүлгидөө һааб даа. Хэдэн жэлэй саана «Алтаар баян хүбшэдэ» гэһэн романаһыгаа удаар уран зохоолшо «Хосорхо дүтэлһэн алтанай уурхайн үүрэй сагаан» («Утро обреченного принца») гэжэ нэрлэгдэһэн киносценари бэшжэ, СССР-эй ардад артист Иван Лапиков, РСФСР-эй ардад артистнар Зинаида Кириенко, Игорь Каша, Иван Рыжов гэхэ мэтэн хайн-хайн актеруудай хабааралгатайгаар фильм буулгаха өргө «Мосфильм» киностудии режиссер Буряадай АССР-эй искусствын габилта ажал абуулагша Арья Дашниевта олгоо. Манай Буряадай телевиденээр харуулагдаһан гурбан сериэт «Нойрөө һэрһэн тала» (Жамсо Тумунов романай үндэср) гэжэ фильмн сценариё, Улаан-Үдэи гүрэнэй прод драмын театрай өндэр дээрэ найруулагдаһан «Алтаар баян хүбшэдэ» гэгдэһэн тус тус тэрэ бэшэ.

Мүнөө уран зохоолшо Арья Дашниевта шэнэ фильмн сценари бэшжэ дүүргэдэ, баһал манай ороной түбэй киностудидта табигдаха ажал хүдэлмэритэй холбооронхой.

Ингэжэл буряад уран зохоолшын нэрэ түрэл нioутгаһаа холо саагуур дуулдажа эхилһээр унхэнэй боложо байнхай. Тэрэнэй «Мамонтын зулзаган Фюф» гэһэн багашуулай уншаха домогто туужа түрүүн «Молодежь Бурятии» газетын хуудануудта толилогдоод, Киев хотын «Баранька» журналда украин хэлэн дээрэ толилогдоһоной удаа Улаан-Үдэдэ, Москвада, Украинада гараһаа гадна хилын саана — Венгрида оршуулагдажа, баһал амлараа ном болонхойн буряад литературада урагшатай хэрэгтэнэ нэмэри боложо үгэнэниё ёһоор.

Тугаар дээрэ дурсагдаша фантастикын жанраар бэшэһэн номуудһаа бэшэ ондоо бүтээлнүүдье Вл. Митыпов бэшэхэеэ болишонхой. Тиммэһэ уран зохоолой хүнгэн бэшэ ажалда орожо абахадаа, иматгал өөрингөө темые шэлэжэ, гуурһала хурсадаха үедөө нмэ жанраар туршанан байгаа хаш гэжэ тухайлхаар...

Манай үеын үзэл бодолы һард танлаахдаа, өөринишээ аад, хоб хоһон сэдхэлтэй-шүүлые үнэн зүрхнөө шоо үзэдэг байһан тула Владимир Митыпов өөрингөө сатирическэ рассказы соо, һүүлшын гэгэ томо зохоол болохо «Геологическа поэма» гэжэ роман соогоошье тиммэрхүү «Бэрхэ-шүүлые» хурсаар шүүмжэлэн харуулан байдаг. «Магезинда жергал наймаалагдана» («В магазин завезли счастье»), «Хорхойгоор баяжалган» («Червиное дело») болон «Правда Бурятии» газетын 1988 оной майн 22-дохи номерто толилуулагдаһан «Шкаф дороһоо гараһан хүн» («Человек из шкафа») гэһэн рассказыудын уншагдаһаа наанада мүнөөшье үлэнхэ байха даа. Эдэмнай бултандаа «Байшанан үеын» (застойный период) гол нioурнууд гээшэ. Ажабайдалаймной хэрэгтэ тохолодог элдэб хара-боро үзэгдэлнүүдэй эхин үндэһыё анхалтайгаар шэнжэлхэ зуураа, Вл. Митыпов хүнүүдэй дэлдэ муухан шэнжэнүүдье «хоро татан» гаргажа, сатирын хурса гэрэлээр гэрэлтүүлэн, олондо харуулдаг байһаниё баһал хайн.

Уран зохоолшын намтар тухай хэдэн үгөөр хэлэхэ болоо һаа, нмэ байна. Владимир Гомбожапович Митыпов 1940 ондо Шэтын хойто хажуудахи Уграв гэжэ буряад тосхондо алба хаагшын бүлэдэ түрэлһэн. Эдир наһаа Улаан-Үдэдэ, Онохой тосхондо үнэгэрэлһэн юм. 1957 ондо Эрхүүгэй гүрэнэй университетэй геологическа факультеттэ орожо, тэрэнэ амжалтайгаар дүүргэ хэн.

Үшөө студент абахадаа ганса эрдэм шудалха, мэргэжэл олохо бэшэ, мүн баһа ажабайдалай нургуули гаталха, дүй дүршэл абаха шухала хэрэгтэй байдаг гэжэ мэдэрдэг хэн ааб даа. Экспедицидэ, геологическа практикада, Витимэй тайга соо гу, али Хамар-Дабан, Саяан, Памир хадануудай үндэрыё дабажа абахадаа, бээнэ хүдэржэлһэн, сэдхэл зоригын хатуужанан, болбосорһон байха. Залуу хубүүн хараһан, үзэхнөө досоогоо хадгалдаг абаггүй, тэрэнэ аамай тэмдэглэл болгон бэшэжэ, ухаандаа хадуужа абаһаниё хожомын уран зохоол бүтээхэ ажалын эхин һабагша боложо үгэнэниё дамжаггүй.

1953 ондо дээдэ нургуулиа дүүргэдэ, мүнөө Байгел-Амарай түмэр замтай галдааг Буряад ороной Хойт — Удэ хүдэлжэ эхилһэн байгаа. Тиммэһэ геологууд ерээдүйн промышленна хяварай түүхэй эдэй бааза бэлдэхэ түсэб дүүргэжэ байһан юм байна. Хүндэһыё, оһолтойшье ажал хүдэлмэри ехэл һааб даа. Тээд тиммэ ажал хэжэ тайхалтай

бэрхэ зонгуудаар ушаржа, хоёр ралдэжэ абаха гэжэ уран зохоолшо болохоёо шикдэһэн хүндэ, аажа аргагүй тухатайшье, хэрэгтэйшье байнгүй яалай.

Юрын турист абабал хараха, үзэхгүй юмээ геолог абажа харагдаа. Мөөртэй, дэлитэй бүхы юмэндэ «абажа», мори, орошье унадаа. Түрэл дөйдынгаа үргэниё, хангай тайгын баяниё гайхажэ барахаар бэшэ даа! — гэжэ уран зохоолшо залуу үеынгөө мэргэжэл тухай мээхэйгээр дүүргэдэ абаха юм. — Хараһааа зүбшэхэ гэхэдэ, хажуудашин хүнэй байхгүйн лэ хөлөг-маар бэлэй. Заримдаа эзгүй хоһон талада һэрээд, гайхажэ: жэгтэй һонин, дүлнй байл байдал тогтошоод, айхобтар томо, тэнсэлгүй алагар мүшдэ дээрэлхэшин унахаа байһандал үзэгдэхэ...

Тиммэһэл байгалиин хайхан эдэ үзэгдэлнүүдье нэгтэ хараһааа мертангүй, элжэжээтэ зохоолнуудтаа оруулдаг ёһотой даа. Һүүлшын гэгэ роман соо байгали тухай уран зохоолшо нмэрхүүгээр домоглонхой байша:

«Нарһадай оройгоор һалхин шэбэлжэ, мүшэриёе хүүсэ шууулла. Заха заагүй ехэ шуулан соонь хэтын үйдхартай шэнжэ бичи хэбэртэй. Ойи гүн сооһоо хүхы шубуунай донгодо доуулдана. Абланиё томо мунгэн амһарта руу хойно хойноһоо дүһэлжэ байһан мунгэн дүһэлнүүд мэтэ... Үбгэн тайгын толгойгоо үргэхэдэ, нарһадай шэнжинмэ оройнуудай шанха дээрнэ сагаан үүлэнүүд сугларшоод байба. Огторгойн эзэд хун сагаан хонидойнгоо ноһо хайшалжа дүүргэдэ, тэрэнэ «гранда хатажа байна гу гэхээр. Муухай ноһоной дайралдахада, эздэнь гэмэр-гутар гэлэжэ байгаад, тэрэнэ угаадаг, бажуудаг, тинхэдэһэ газар руу бороо шаадаг, тэнгери дүүгэрдэг байгаа ёһотой...»

Оршон тойронхиё үнэншмөөр зураглахын тула бэшэлгын том өөрсэ маягтай болохо гэжэ уран зохоолшо оролдодог гэжэ ойлгохоор. Вл. Митыповэй зохоолнуудта һүүлэй жэлнүүдтэ реалис шэнжэ

бичи боложо, бодото ажабайдалай амисвал мэдэгдэжэ байнхай гэхээр. «Правда Бурятии» газетын «Тухэрэн столы» 1986 оной май нарада Улаан-Үдэдэ үнэгэрэгдэхэдэ, энэ уран зохоолшын «Геологическа поэма» гэһэн романда Москвагай шүүмжэлэгшэдэй үгэлэн үндэр сэгнэлтэшье энэ хэлэгшынмай баталхаар байна гэшэ.

Энэ роман яаралгүйхнөөр, ербаад жэлэй туршада бэшгэдэ. Үйлын хүгжэлтэ, зохоол соо харуулагдаһан сагай «урдса», юмэнэй хоорондох, эй, хэм-хэмжүүр — эдэ бүгэдэ хүү зорюута эбдэгдэһэн, «тархи, һүүлэй» нэлэгдэһэн шэнги гэжэ һанахаар. Роман соохи бүлэгүүдэнь нэрэнүүдшье һаа тусгаарнууд: «Арбан гурбаахи пассажир», «Протромбиноса үе сага», «Динозаварнуудай байрладаг газар», «Ультимэ Туле» г. м. тэдэнй дунда ушарха юм.

Романай гол нioур болохо хүн — Валентин Мирсанов газарай зургаан түбиний амар гурмаар хүдэлдхыё өөринхээр тэйлбарилхыё оролдоно. Залуу эрдэмтэ геологой тухайламжыё структура геологин «бурхан багшанар» нэгжэлэн, доро үзэн угажа, шэнжэлдэһэн хайшан лэ гээ һаа һаалта хэлтэйб гэжэ оролдоно. Өөрингөө нангин хэрэг үргэлжлүүлхын тула Валентин Мирсанов олохон һаадтүбэгүүдье дабажа тараха, шэнжэ үеын зоной хамаг хайхан шэнжэнүүдье харуулха баатай болоно.

«Тус романаа Хойто-Байгалай геологуудта зорюулаба» гэжэ автор номдоо тэмдэглэһэн байдаг. Тээд өөрөө энэ ном БАМ-ай урдахи жараад онуудай үйлэ хэрэгүүд тухай хэ юм даа. Эдэ хойто зүгэй областы, хивээрнуудай туйлай ехэ баялнуудыё ашаглахын тула БАМ баригдажа эхилһэн гэжэ манда мэдэжэ. Харин 30-аад, 40-өөд, 50-аад, 60-аад онуудай туршада геологуудай хэһэн ажал хүдэлмэри геологотуй нэрэрэшье баатаршалга байгаа гэжэ энэ номой автор уншагда мандаа ойлгуула. Тээд Владимир Митыпов өөрөөшье тэрэ багаар нилээхэн

хара хүлһаа адхаһан хүн юм. Тиммэһэл геологууд амар түбэй бэрхшээлнүүдтэй ушаржа, тэдэниё хажэ гаталдаг байгаа гэжэ харууланниё том үнэншмөөр.

Уран зохоолшо баһал нмэрхүү һанал хэлэхэ баһа хэн:

— Үе-сагайнгаа ёһотой гол нioурье наанаһаа абажа бэшэ, харин бодото ажабайдалһаа үндэлжэ харуулха гэжэ һэм. Хүдэлмэришэ зоной, мэргэжэлтэдэй образүүд муртэйгөөр гаражэ, үгэдэггүй гэжэ ойлгосотой. Илангаа мүнөө сагта залуу, эдэбхитэй, ухаан бодолоор хурса героой хэрэгтэй болоод байна. Валентин Мирсанов хадаа геологуудай түлөөлэгшэ, ёһотойл хүдэлмэришэ хүн гэшэ. Тэрэниё бичи наанаһаа абажа бэшгэгүб...

Эдэ үдэрнүүдтэ 50 наһанайнгаа ойи баярыё тэмдэглэжэ байһан Владимир Митыпов байгша оной августын 30-һаа эхилжэ «Правда Бурятии» газетын хуудануудта шэнжэ бүтээлэ — «Цыган компьютер» («Цыганский компьютер») гэжэ туужала толилуулжа эхилбэ. Түрүүшын хэһэгүүдье уншадаг байхадаа, баһал эб гэжэ зохоол бэшэ юм байна гэжэ тухайлхаар...

Гадна мэнэ һаа «Буряад үнэн» газеттэ соо Вл. Митыповэй «Мүнхэшүүлэй жалга», «Алтаар баян хүбшэдэ» гэһэн романууд нхэ боти болгодожо, Киев хотын уран хайханай литературын Украинны республиканска хэблэлээр украин хэлэн дээрэ берлагдан гараа гэжэ хэлэгдэнэ.

Мүнөө гансашье Буряад ороной бэшэ, харин бүхы Совет гүрэнэй элитэ уран зохоолшо гэжэ сууда гараһан Владимир Митыпов бэшлэгэ, найруулгынгаа талаар том өөрин маяг шадабарни олоһон зохоолшо болонхой гэжэ һаа, бидэ алдуу хэлэгүй байхбди даа. Тиммэһэ энэ прозагай уран хурса гуурһан дороһоо үшөө олон, шэнжэ, шаһаргай зохоолнуудын мүндэлхэ байһаниё лаб зүйл болохо гэжэ найдада. Тээдшье Владимир Митыпов зохоохы ажалайнгаа охин соо абаа.

Виктор НИМБУЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ:
Округой национальна хореографини талаар научно-методическа түбэй ахалагша методист Екатерина Александровна Рудольфнеут. Тэрэ «Зов» гэһэн эдэбхитэдэй бүлэгтэй түрүүлжэ юм. Национальна ёһо заншалнуудыё, чукот арадай урданай гуримнуудыё һэргээн хүгжөөхэ гэһэн гол зорилго энэ эдэбхитэдэй бүлэгтэй урда табыгдана. Екатерина Александровна гүрэнэй чукотско-эскимосско «Эргырон» гэжэ ансамбль байгуулагдай нэгэн үшөө тинхэдэ тэрэнэй түрүү солистка юм. Национальна жоолгэдэ хубилтанискусстасе хүгяа орууланайнгаа түлөө тэрэ «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденээр шагнагданхай.

ТАСС-ай фотохронико.

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДНЭЭ

ХҮНЭЙЛ ҮРИНЭР ГЭЭШЭБДИ

Шэг шарайнууднай ондо ондоо.
Шэртэйгэй найсахан шэжээл наа,
Улаан сагааннай — өөр өөршхээрээ,
Унгилжа бодон гэхээмнэй,
Уладай үрхнэр бүлгэ байбал даа,
Үндэр, набтарнай ондо ондоо,
Үрдилдэж зүргөөрөө ябанабди,
Түргэн удаамнай — өөр өөршхээрээ,
Түхэрээлжэ бусажа өршээмнэй,
Түрэл Газарнай нэгэл байбал даа,
Абарн зангууднай ондо ондоо,
Абранабди хабсагай өсдэ,
Алишье, үүхшье, мнэй — өөр өөршхээрээ,
Алшье, нүүлдэше гаранамнэй,
Агуулжэ орой гансал байбал даа,
Ухаан бодолнууднай ондо ондоо,
Урилдан сэгсэрхэжэ арасалданабди,
Ухамалашамнэй — өөр өөршхээрээ,
Удаан нуужа тоосоһомнэй,
Удха эхмнэй нэгэл байбал даа.

БУУРАЛХАН ЭЖЫГЭЭ НАНАХАДАМ...

Бууралхан эжыгээ наанахадэм,
Буусымнай утаамнэй харагдана,
Буусымгаа утаае харажархн,
Баяртай яаран ердэг бэлэйб,
Хайратал эжыгээ наанахадэм,
Халуухан сайханин хангалтана,
Халуухан сайханаар ундахадэм,
Хамгахан бием нэргэдэг бэлэйл,
Зулгыхан эжыгээ наанахадэм,
Захижал хэлээшэнь үнэн байна,
Захижал хэлээшэнь абахадэм,
Земамни одон боложол байна.

ХЭНГЭРГЭ

Мундартанууднаа
Мундартжа гараад,
Мундуу эршээр
Мундартан,
Мунса шулууды
Мунинха гэжээр
Мундарт дэргээрээ
Мундартан,
Тэжүү солгон
Тэжүү эрлэг Хэнгэргэ,
Мунгэн долго
Мунөө мунөө сэгсэргэ,
Сагай халхинда,
Саган бороодо
Сахалайтанан
Саяан уулануудай
Сарюун зүүдэн,
Самсархаа буулан
Сабдагуудай
Сабшажа гаргаһан
Самсал үүдэн —
Уе мүсөөрөө
Уерлэһэн Хэнгэргэ,
Тэнгэрийн хабхары

Тэжэ тэжэ нэргэ,
Шулууд дэргээр,
Шулууд дундуур
Шуумар түргэн
Шуухиржа
Шуран дэбхэрхэдэ,
Хүтэлэй сэгжэн
Хүмэг руу
Хүүюур боложо
Хүмэрин унахадэм,
Сагаан хөөһөөр
Сахаристажа,
Хабсагайн үбсүүнхээ
Хандагай мэтээр
Харайхадэм,
Сэдхэл минни
Шэмшэрхэдэ,
Хэн байханаа,
Хэн ябаһанаа
Хэлхэ сагнн, Хэнгэргэ,
Хэлхэ намдаш ерэхэб,
Хуби заяанайн хэдэргэ
Хурса байнал — мэдэнэб,
Дорюун хүүсэһээш
Долоон мундартга
Доргооо
Долонхон шэнги,
Дондорон гүйһэн
Долхон долгидһини
Шулуун набадаа
Шургажа багтангүй —
Энэ дэлхэйдэ,
Энхэ нүхэд, улста
Эгээ танигдангүй
Ябаһан намайе
Яатарга хүлүүлнэб,
Хазаргүй шамдал
Хабшуу набада баригдангүй,
Хангай дайдаар
Халиха дурамни хүрэнэл,
Үрэ зүрхэнэй
Үнэн үгэнүүдэе
Хэлхэ гэхэдэм,
Хэсэгшэ,
Нэгэл тимэ наба
Нэрэ нүрэгүй хабшанал,
Нүрн муудаа гү, Хэнгэргэ,
Нүлдэмни доройтоо гү,
Ами наһанайм тэргэ
Алидаа тогтоо гү!

Үндэһэн хэлээ,
Үнэн нэрээ,
Урданай заншалаа,
Уг гарбалаа
Уһанда хаянгүй,
Түрэл гаралаа
Түймэртэ алдангүй
Ябыт гэжэ урлалһан
Хэнгэргэ гүш,
Хэсэгшэ, Хэнгэргэ,
Шн тимэл наа,
Шингэтэһэн далинем,
Хин моринем
Хиндхэжэ дээшэн үргэ!

ДУУШЫН СЭДХЭЛ

Хэжэжэмин
Бүрлэд талаа эрхэнгээ
Бусаад ерэхэ,
Нэбхээн хадаһаам

нэбхээн ерээ,
Газарайл уужам дээр
Гансахан дайдамни,
Хээсэдэш хүлээн абыш,
Хэжэжэмин,
Ургы сэгсгээ дэбдинхэй
Улгы минни,
Эгээл баһаһаам үргэнхэй
Эжым бэлэйш,
Газарайл уужам дээр
Гансахан дайдамни,
Хээсэдэш хүлээн абыш,
Хэжэжэмин,
Холын хотодоош наанхайб
Ходол шамай,
Досоом хэтэдэ жэргэнхэйл
Долгын шинни,
Газарайл уужам дээр
Гансахан дайдамни,
Хээсэдэш хүлээн абыш,
Хэжэжэмин,
Үлгэн ямархан нутагаһааш
Үлүүл дулаан,
Зулгы гансадам адлишуу
Зүрхөөр халуун —
Газарайл уужам дээр
Гансахан дайдамни,
Хээсэдэш хүлээн абыш,
Хэжэжэмин.

ЖЭГТЭЙ ЛЭ

Тоотойхон энэл наһандаа
Тоосолдоод ялай гэхэмни,
Тодхортотой, хоротой
хүнүүдэй
Тойрожол байгааһан
жэгтэй лэ,
Хэдыхэн энэл наһандаа
Хэрлэдээд ялай гэхэмни,
Хэлхэ, харатай хүнүүдэй
Хажуудам ябаһан жэгтэй лэ,
Үсөөхэн энэл наһандаа
Үэлсээд ялай гэхэмни,
Үгэтэй хобууша хүнүүдэй
Үлүүсэл олонини жэгтэй лэ.

УЯРУУЛНА

Хадануудни, сэнхир
Харажал таанадаа
ябахадэм,

Холшортой энээхэн
наһанайми
Холбортой байһанни
уяруулна,
Горхонуудни, түрэл
горхонуудни,
Гаталжал таанадаа
ябахадэм,
Охитойл энээхэн наһанайми
Охорхон байһанни
уяруулна,
Талануудни, үргэн
талануудни,
Татажал дуунууд абахадэм,
Тангилхан энээхэн
наһанайми
Тоотойхон байһанни
уяруулна.

ЕРЭХЭБ ГЭЭ БЭЛЭЙШ

Хабарай шубуудай
Хабатай үеэр лэ,
Ханилһан нүхэрини,
Ерэхэб гээ бэлэйш,
Хабарай шубууды
Баяртай угтаалби,
Ханилсам, тээд мунөө
Хаанабши, хаанабши!
Хүлээнэб биш шамайгаа,
Хүлээнэб байнаб,
Хүлээнэб биш шамайгаа,
Хүлээнэб байнаб,
Намарай шубуудай
Задатай үеэр лэ,
Найдаһан нүхэрини,
Бусахаб гээ бэлэйш,
Намарай шубууды
Гунгитай үдшөөб,
Найдалсам, тээд мунөө
Хаанабши, хаанабши!
Хүлээнэб биш шамайгаа,
Хүлээнэб байнаб,
Хүлээнэб биш шамайгаа,
Хүлээнэб байнаб.

НАЯМАН МҮРТЭЙ ШҮЛЭГҮҮД

I.
Эртын хюруу — наһагайм
сагаан
Эрэ минни замуудай
тэмдэг гү!
Тэмсэлээр дабагдаа олон
дабаан
Тэднэй сараа ингэжэ
үлэдэг гү!
Буурал болохоһоо
юрдөөш айнагүйб,
Будаад үнээс гоёожо
ябанагүйб,
Эртын хюруугай найхан
үнгэ —
Эртэ ерэхэн Сэсэнэй үнгэ.
II.
Хээсэ нэгэтэ
Хээрэ хаягдажа жэбэрхэн
Булад танкын
Ула — гэжэ дээрхи
Шорой тоһон сооһоо
Шохойжо урган налбарба
Шаб шарахан аад,
Габ гансахан сэгсгэ!
III.
Уһан дээрэ
Үрмэ тогтоомо үгэһөө
Үдэр бүхэндэ тэгшэ
Үргэлжэ садашан
хэбэртэйб,
Маһаржа һууһамни үнэнһөө,
Мяханай заахан тэбшэ
Хоршомон онгосо шэнги
Хоһон лэ байхан жэгтэй.

IV.
Могойтоом дуураадаа
Бүлэй,
Моридой дорюун турьяан,
Хорёодо үнээдэй мөөрөөн,
Хонидой шигтгээ маһаан,
Харин мунөө нимэ лэ;
Хашаада гэхайнууд
хоршогонор,
Зопьбо могойнууд
улилдана,
Зотодожо эршүүл
хаштаралдана,
V.
Хоһон сүл гүбидэ
ангарадаш,
Хонто сэгсгүүд гэнтэ
наһагдаша,
Мүнгэн уһатай горхон
хажуудаш
Мүшгэн урдаһан мэтэ
харагдаша,
Сүмбар уулынгаа үндэр
хормойн
Сүлөөтэй уужам тужа ойн
Сэгсгүүд тоогүүр
алхалхадэм эгтээ,
Сүл гүбини наһагдахгүйн
жэгтэй.

VI.
Удаа эрбээхэдэл адлаар
Улаан түүдэгнээ наргажа,
Дүтлэн ниндэнэб гэхэдээ,
Дүлэндэнь шаташаха тэсүү,
Алмай найрхуу хүндлээр
Алдар солодо тэжүүлжэ,
Гансата абанаб гэхэдээ,
Галдан шаташаха тэсүү.

VII.
Элхэн, элхэн, элхэн...
Энэ дэлхэй, юрэдөө,
Эгээл ганса
Элхээр хушаатай бэшэл юм

VIII.
Гүбин шар дэлхэн —
Гурьба доһонууд — элхэн,
Халуун наранданы
Хара нүдэмни шэргэшэхгүй
юм абза!

VIII.
Бэлгэй шүлхэ шинни духа
дээрэ
Бурхан одоо дуһаагаа гү!
Сэдхэлгүй наа, шн,
юрдөөл, бү анирэ
Саархан үшөө дуһаагүй,
Сэсэн уян шүлэг гэхшэ
Сэдхэлэй долгидһини
эхилээшэ.

IX.
Долооходоо наагуур
албажа,
Долоо алхаа саашаа,
Шамая муушалан ябада,
Шашаг шарьяа нүхэд бин,
Хоб жэбтэ дуралгүй гэлэ,
Холошье ошонгүй саашаа,
Үйлсэдэ уулаһан шамда,
Үнөөхнээл хэлэдэг нүхэд бин.

Бүгдэ юмэн үнгэрээ,
Бүхэтэр бэшини нэдэрээ,
Бүлээн хүйтэншэ тэгшэрээ,
Бүхэ Дэлхэй эмдэрээ —
Гэжэ нэгэнэй хэлхэтэй,
Гэнтэ нэргээд абанаб,
Үхибүүдэмни хэрэгтэй
Үндэр гэр барилаб.

«ЭРТЫН ШҮҮДЭР»

[РЕЦЕНЗИ]

зон. Тэдэнтээ хамтэ би дайнай
үедэ худалжа, боргожонон хүн-
би... гэжэ хэлхэн үгэнүүдэнь
мүнөөшье ухаанһаам гарадаггүй.
Энэ номой хууданууды ира-
жа хууадаа, тинхэдэ хэлхэн үгэ-
нүүдэнь дахин дахин ухаандаа
оруулбаб. «Эртын шүүдэр» гэ-
жэ туужа соонь Саяанай хормой-
до һуурижаһан багахан тосхойной
хүн зоной ажабайдал харуулагда-
на. Эсгээ ороноо хамгаалгын
Агууһа дайнай үедэ Майтагсаан
Майдар хоерой яажа нүхтэһэн
тухай хэлэгдэнэ. «Майтагсаан»
гэжэ бүлэгийн энэ туужын гол
үндэһэн боложо үгэнэ. Туужын
үдхэ дабтангүй хэлхэ болоо наа,
уран найруулгынгаа, байгуулгын-
гаа талаар яһала һайн зохиолбо-
лоо. Майдар хубуунэй, мүн тэрэ-
нэй нүхэр Будын (Майтагсаан гэ-
жэ ара нэрэнь) ажабайдалынь,
абари зангын үнэн зүбөөр ха-
руулагдаа.

Туужын түгэхэлдэ гэнтын аюул-
наа боложо, Майтагсаан наһа ба-
рана. Энэ хубуунэй үхэл унша-
шадые уяруулжа, зүрхэ дайрана:
«Майдар, харыш, энэ ногооной
шүүдэр тогтоон соохи шүлэнэй то-
но шэнгээр ялалзажа байна» —
гэжэ Майтагсаанай зааһан тээшэ
хараһаа залахадэм, ноб ногоо-

хон ногоонуудай торгон залаа-
нууд дээгүүр, эртын ургынуудай
дэлбэ дээгүүр мунгэнэй уһан ма-
тээр ялалзажа харагдаһан эртын
шүүдэр, нээрээшье, тарган шүлэ-
нэй тоһон шэнгээр харагдажа,
бээ барингүй шүлхээ залгаад
абанам, нимэ шүлэндэ нэгэшье
сөдөһэйб гэжэ, үгэнь, нэгэшье
халбага хорожо уһайб гэжэ на-
нахадэм, угаашье хомхойгоор,
угаашье шуналтайгаар шүлхөө
залгха үедөө үнн удаан ханла-
баб. Нэгэ халбага шүлэнэй түлөө
Майтагсаан бидэ хоер юугэшье
хайрлахгүй байгаа хабди. Тээд
үлэн, хоһон хотого дүүргэхэ хү-
сэлһөө ондоо юумэн маанэдта
юуһыгэ үгы байгаа бэлэй. Энэ
агшан зуураһана үбэл маанарой
хойноһоо даһаһан үлэн шоношэн-
ги болошоод ябаа һэн хабди».

Энэ туужа «Эртын шүүдэр» гэ-
жэ юундэ нэрлэгдэб гэхэдэ, уран
зохиолшод дайн дэжарай аюулта
сэгта үхибүүдэй үлдэжэ, дэвэржа
ябаһые харуулахадаа, эхэ гүнээгэ
удхатайгаар нимэ нэрэ үгэһэн
байна. Ажабайдалай хатуу шэ-
рүүн үе, тэрэ сагай гашуудал, зо-
болон үнэн зүбөөр харуулагдажа,
мүнөөшье өөрын үетэйһэй наһал
бодолые уяруулна. Нээрээшье,
энэнь зүб. Юундэб гэхэдэ, уран

зохиолшо тэрэ үедэ үхибүүн на-
һандаа ябаа. Тимэлхээ нэгэдэхи
ноуурһаа «Эртын шүүдэр» гэжэ
туужа бэшгэдэнхэй.
Нүгөө «Дамнин таабайн хоер
үдэр» гэжэ туужын гол герой
үнийнэй механизатор, дайнай бо-
лон ажалтай ветеран Дамнин таа-
бай болоно. Тэрэ хүндэтэй ама-
ралтада гараха үедөө, үнгэрхэн
сагаа, үйлэ хэрэгээ дахинаа шүүм-
жэлжэ, бодомо үзэхэдөө, түрэл
сэданартаа, арад сондоо ашатай
туһатай байһанаа ойлгожо, өөрын-
гөө дуратай ажалдаа хүдэлхэ гэ-
жэ шиидэнэ. Энэ хоер туужа бу-
рлэд уран зохиолой еһо гүри-
мээр бэшгэдэнхэй. Ушар нимэ-
һээ арад зоной ажаһуудал, һайн
найхан сэдхэл тдн зүбөөр ха-
руулагдаһанхай.

Энэ номой автор ангуушанай
ажал, мэргэжэлые эхэ һайнаар
мэдэдэг дээрхээ амитадыг үнэн
зүбөөр харуулжа шадана. «Эхэ
шоно» гэжэ рассказ соонь шонин,
«Нулмса» гэжэ рассказ, соонь
Павлар нохойн абари зан үнэн-
шэмээр харуулагдаа.

Б. Ябжановай рассказууд яаха
аргагүй үнэншмээр байдаг.
Юундэб гэхэдэ, тэрэ хүн зоной-
шье, ан арьхтанайшье абари зан-
гыгэ тон һайнаар мэдэнэ бшуу.

Ж-шээлх дэ, «Хэрмэшэ» гэжэ
рассказһаан нэгэ багахан хэлэг
харуулаа: «Дэлхэйнхээ үбэрһөө
нэгэ халтар зүһэтэй гүлгэ гаргаад,
шодогорхон: һүүлхэнь барижа,
тархини уруу һанжуулжархөө бэ-
лэй. Тинхэдэнь нүдөөшье һайнаар
хаража үрдэгүй — үнөөхи ахир
муухан — амитаһини гангинажа,
гинажа байгаада, өөдөө материал-
даа, нугаралдаа юм.
— Харана гүш, хубуунми! Һайн
нохой болохо гүлгэн тархини
уруу харуулжа барихада, ингажэ
бээ даахэ шадалтай юм бшуу,
— гэжэ эсэгэнь хубуундээ хэлээ һан.
— Муу нохой болохо наа, тарья
шэглэһэн тулам шэнгээр тархиа
уруу һанжашаха байгаа».

«Хэрмэшэ» — нохойн нэрэ. Энэ
ном соохи нимэ нэрэтэй расска-
зые эгээл һайнинь гэжэ тооло-
ноб. Уран зохиолшын эгээн эхэ
амжлалтын болоно. Энэ рассказ
соо нэгэшье үлүү, дутуу юумэн
үгы, бүхэ талаһаан абажа үзэхэ-
дэ, хүсэд дүүрэхэн удхатай зо-
хиол болоно.

Уран зохиолшо түрэлхини зохи-
ол бэшэхэ абыхастай хүн. Тэрэ-
нэй уянгата рассказуудые унша-
хадаа, уран зохиолойн эгээл хү-
сэтэй һайн талан — ажабайда-
лые гүнзэгыгөөр мэдэһэн тон
эхэ бэлгэ шадбарини болоно
гэжэ ойлгонобди. Б. Ябжановай
рассказууд онсо өөрсэ илгарма
шэнжэтэй дээрхээ сэдхэлдэ бү-
хөөр хадуугдана.

А. СОДНОМОВ.

ХОЕР НАРНАН

Нюсэгэн добын
Налуу ногоон ташаланд
Хүтэрэлдээн хүнүүдэл
Хоер нарнан үгсэнэ.
Хажуугаарнь зурьхан
Хотын дордам харгыгаар
Хойшо, урагшаа хүндэлхдөө,
Зэргэлдээ ургахан
Жэгдэхэн сасуу нарнадье
Заватгүй хаража уярагшаб.
Шамаруун хүйтэн шуурганда

Шурдатарга үлсэлгэн.
Аадар бороо, мундэртэ
Нэбтэ шобто сохюулан,
Ган гасуур,
Гал түймэртэше тэсэл,
Амидарал тээшэ зүдхэжэ,
Аажамхан нуудал лэ
Агуухэ тэмсэл соо,
„Олон олон бодолнууд
Орьелшодог сэдхэлдэм...
Хүнэй хуби зааа
Халтад гээл шатаадаг
Хахасалга гэзшье мэдээгүй
Хүжэ ногоон үнгэтэй
Хоер нарнан ааргалээд,
Хүүн, нэдхэн байдаг ээ.

ХУН ШУБУУД

Огторгойн сэнхир уудамда
Зэлэ татан,

Цэцэг Цырендоржиев

Шэнэ шүлэгүүднээ

Хун шубууд ниндэнэ,
Тэрэ сэлүүн сэнхирхээ
Түби дээрэ төөрлөгүй
Түрэнэн үдэн газараа
Уһанай гэлгэр норуу дээрэ
Хун шубууд буубал даа,
Эжэл хоер хун шубууд
Эм хүзүүгээ матаруулан,
Далинуудаараа дүмүүхэн

даллан

Бэе бээдэ дүтэлнэ...
Гэрэл толи үһэн дээрэ
Гэгээн зүүдэ үзэхэндэл,
Нанаандам мүнхэ үлхэл
Һайхан эмэ үзэгдэл.

Аян-замаа гаталжа,
Аяшаран сэрхэн хун
шубуудые

Аялг ногоон нюта. тал
Аюуя тодор хүлэгээл,
Хбер хүлтэ алууршан
Хорообол даа, нэгтэнь!
Анхан түрэн дэйдэа
Алтан һодоо ходоуулжа,
Оршолонто дэлхэйн
Ороо хуурмаг байдал соо
Орон нютагтаа бусаһаар лэ
Хонгор тэрэ хун шубуун
Хосорхо залатай байбал даа.
Үншэрэн үлхэн нүгөөдэм
Үндэр тэнгэридэ дэгдэнэ,
Сэдхэлээ гүйг дуулаһаар
Сүлөөтэ огторгойе мэдэрхэл.
Огторгойн сэнхир уудамда
Зэлэ татан,
Хун шубууд ниндэнэ.

ЭХЭ НЮТАГ

Түрэнэн үдэн нютагын
Түби дээрэ гансахан,
Ашата буурал эжмийн
Арюухан түхэл шархотай.

Элдин талаа эдирэн
Эхин дуугаа дуулаа нэм.
Элгэд дуранайм сэгсэгэн
Элгэн дээрш задараа нэм.
Хонин нэхм үбэрһөөш
Холье зорин гараа нэм.
Эрхэн тэхрин ерэхэдэм,
Эхэ мэтээр угтадаг нэнш.
Намаа сэгсгээр анхилан,
Аршаан булагаар бурхалан,
Бэи дэлгэр нуухаш
Сэдхэл зүрхэнһөө хүснэб даа.

ЛИМБЭ

Олон ондоо күжэм соо
Ондоохонор эдэлнэш,
Бурхад оронойм элдэмэни —
Хулан шарахан лимбэхэн,
Түгэл түгэл арадайнга,
Түүдэг мэтэ сэдхэл соо,
Үржэн сэнхир Бурхадойнга
Уудам сэлүүн дайда дээр
Жигтэй ули аялсаар
Жэргэн гуржим лимбын дун.

Бадма-Базар НАМСАРАЙН

ШАЛ ПАЛ ХОЕР

(ШОГ ҮГҮҮЛЭЛ)

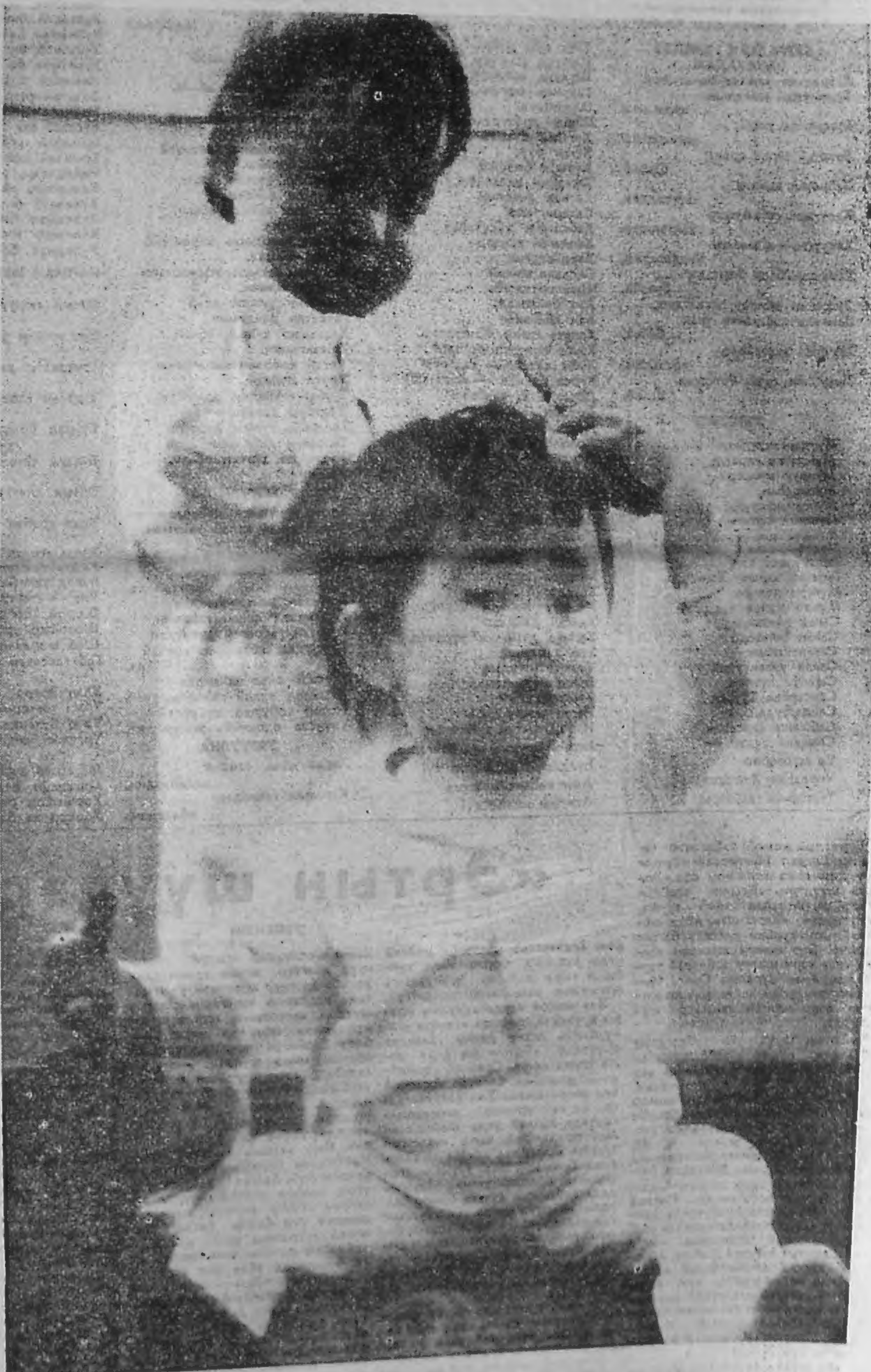
Фермын тугалшан шара Пэгма хүнийн харуулшанаар хүдэлдэг. Хара Базартаа ас-толааһаа эхир хоер тапочка гутал хөбөр худалдажа абаһан байгаа. Энэ паар тапоч-кань ногоон сэмбэн үртэһөөр оогдохон, резина улаатай, хүрин миндаһаар хүбөө-лүүлхэн, зөөлхэн бүд дүрэмхэтэй, хүлдэ хүнгэхэн, аятай зохидхонууд нэн. Хара Базар һемганайнгаа худалдажа абаһан но-гоон тапочкануудые үдэртөө амаржа бай-хадэа үмдэжэ, хониной хоорондуурнь гүй-жэ гарашаһаар мала хоер хүлэйнгөө ша-лаа шаркираа гарган, хотон соогуураа га-заа гэрэ хүнгэхэнөөр алхалагша бэлэй. Тээд һаланшагаар үмдэгдэн тапочканууд хуушаржа, шорой тоонондо дарагдажа, мала хүлүүдэнь һажан жалжагинууд болошобо.

Нэгэ үдэр, үдэшһинэ хойшо хүнийн ха-руулда байжа, унтаггүй хонһон Хара Ба-заран булайхан зохидоор һажан байтар, хэдэн гэрэй саана байдаг Мудай нүхэрһинь ерэжэ, хони гаргаалди, ошоожо, халуун шуһа эдээд ерыш гэжэ һэрюулбэ. Үнхэнэй хониной халуун шуһа эдээгүй Хара Базар һүг харайн бодожо, яарал түргөөр тапоч-кануудыа углаад, Мудайтай гэртэн ошо-бод. Ошоходонь тогоогоор дүүрэн мяхан шанагдажа, Мудайн һамган Янжин һахы һалаг, тогооной хажууда шанага баринхай, һабандажа, хүлһэ һалхан юмэ монсолз-но. Тинһээршье байтар мяхан тогоонһоо гергадажа, Хара Базар Мудай хосрто та-багтай обогор мяхан табигдаба. Мудай ханзын саанаһаа нэгэ шэл сагаланье гер-гажа, табэгтай мяханы хажууда сылытар табигаржиба. Эдэ хоернай самсаалтай ста-ханы хахадсаа хээд, уужерхиһан бээсрээ, хототой шуһа хошхоногоор холсод эди-кэл мэдэбэд. Үнхэнэй архи уугагүй Ха-ра Базар хорхойтойгоор ууһандаа гэхэ гү, али гурбан дундыа уухадэа һоглобо, хэ-бэртэй. Эдэ хоерой уужа, эдижэ садаад шашалдажа һуутар, цэитрээ байдаг Шаг-туу Шалхар ама халамгайшаг орожо сээд: «Һананан айлда болоһон эдээн», гэжэ эгээл энээнине хэлхэ, ашаһан амандаа золтой хүн гэшэбиба, — гэн, үбэрһөө нэ-гэ шэл сагаланье гаргажа, урдань табяда: «Уул!» — гэбэ ха. Амаа халаһан Хара Базар Мудай хоер «Һэл!» — гэлдэн, тэрээнһинь аягалаа нэн ааб даа.

Тингэжэ хониной шуһан дээрэ найрлажа һуутарһинь аргэгүй эхэ үһетэй аадар, шаал-шаба. Газгаа шал шабар боложо, түртэн аадарай үһан хонхсог хотогор газраар тогтожо, доболуур газраар таллан болон урдаба. Аадарай намдахада, Хара Базар нилээд һогтонхой гэр тээшэ мэхэрээ нэн. Тапочкатай абаһанаа, мартан, хамсагүй гэхэлхэ, Хоер ногоон тапочканы шал ша-бар соогуур, шагайсаа үһан соогуур аба-һанһаны шал-пал болотороо нороод, га-хайн умбадаг шабар соогуур гэрхадань коюулан һугараад үлшэлэй. Тапочкатай үгтөөшье мэдэхгүй Хара Базар хүл ню-сэгэн гэрээ ороо нэн.

Үгтөөдэрһинь жаран найматой Жербай хүгшэн Жамбалайда ошоожо ябатараа, га-хайн шагбааг соо хоер тапочкын хэбэхые гаржа, тууураараа арай еохон үлгэн абаад, тасууда үлгэбэ: «Угаагаад, сэгэр-лээд үмдөө һаа, гуталай оро хахал юм нэн хаш, жавлаа даа саашаа, нэгэн хэрэг-лэжэ абаһаа ааб даа», — гэжэ үгэлһөөр саа-шалаа бэлэй.

Тасууда үлгэн хоер тапочка шал ша-бар болошонхой, шал-пал болотороо но-рошонхой, үһа һабачажа байгаа нэн. Ингэ-жэл сэгэр сэлмэгэи хоер тапочканууднай ерэнһингэ һаланһаа Шал Пал хоер бо-лоод тасууган оройдо хосорхо байһа ха-м. Ингэжэ нэгэ эрһимэн сэгэр сэлмэг абаһан аад, арбан гурбан шолоотой аяһин тасууга хамартуу байдада эрһимдэһинь аяһа гэрһингэ юм даа.

БИШЫХАН ХОЕР ДҮҮНЭР
БАЙНААР ГЭНТЭ ТООСОЛДОО,
БААХАН ХАЛТА НОСОЛДОО...

ИС ХАЛБАЗЫНОВАН Фото.

6-дахн хууд.

(Үргэлжлэл. Эхнийн 22-38-
дахин номеруудтай)

Княгиневка тосгондо хонобоб-
дм Тосхойн нэгд захда манай
полковник Княгинин сэрэг, нү-
гөө захда — дайсад. Үдэр соо
дайсады хоёр миномет, рото
шахуу ябаган сэрэг бүтэ сохоб-
дм.

НОЯБРИН 2.
Немецүүд үглөөгүүр довтолго
хэб, манай ябаган сэрэгт Кня-
гиневка тосхойн үлдэгдэ ша-
да. Манайхын эх мэдээ, зүгээр
манай артиллери тэр хэсүү үе-
дэ дайсады буудаж, ехэн
туша хэб. Ябаган сэрэгтэй шэнэ
газарт бэхлэжээ. «Катюша» хо-
мондоо дайсады хахаднаа үлүү
сэрэгтэй тосроо. Немецүүд нэг
бүтэ номторбо, тууламжа хүлээ-
ж ёһотой.

НОЯБРИН 3.
Хүйтэрж эхилб. Нүүлэй үедэ
хэб дахин үхэн алдааб. Гурба
дахин шоройгоор буулдааб, тэд
шилдэл ябааб даа.

Гурбан хоногтой туршада хоёр
командирнай халаа. Сошлын
алуулаа. Гершентон шархатаа,
гурбан солдат шархатаа.

НОЯБРИН 4.
Алхамыс сүхэртгүй тулалда-
ха гэх хатуу захиралта Прова-
ловскаа аббааб.

Шуһанайнгаа хүүлшын дүһэл хү-
ратар тулалдахабди. Жааханш за-
лгүйгөөр дайсады бууданабди.

НОЯБРИН 5.
Корнеевдэ байрланаб. Хубса-
һаа тайлааб, хүн шэнгээр унтадаг
болонхойб. Байрамни сэрэгтэй га-
зарһаа 200 метр газарта.

Ноябрин долооной һайндэр-
нуудт манда «конфет» эльгээбэ.
«Конфет» гэжэ бидт снаряд-хо-
мобо нэрлэгшэбди. Дайсад байл
манин мартаагүй. Хэдэн дахин
буудаа. Тэд бид бүрн бүтэн
үгөөбди.

18 часта нэгдэх дивизиондо
бид һайндэрэй сүлгээ хэбди.
Сэрэгшэднэй эхэ дорюунууд.
Эгэл үхэн сэлэ, Эхэ орондоо
хүдэртэй зон үлөө.

4-бис шахтын оройдо үлэн түг
үлгээбди. Борсо оройдон байна.

НОЯБРИН 7.
Үглөөнөө манай байба. Дай-
саний һайндэрөөр мөөнэды
«жаршалан» буудана. 11 сагта
манан тараба. Немецүүд шахтын
оройдо хадхатой үлэн тугимнай
харажархобди, галзууралдаба. Буу-
данаб, бууданаб, тэд тугинай на-
милзһаар лэ байна.

Мүнөөдэр эхэл һайн үдэр дай-
ралдаба. Дайсаний хэдшье гал-
зуугаар буудаа һаа, манайхын бү-
гдэ бүрн бүтэн.

НОЯБРИН 8.

Үглөөнөө байлдаан дахин эхил-
бэ. Ехэ сэлмэг үдэр дайралдаба.
Донбасса ехэнхидэ утаа мана-
тай байдаг юм. Дайсады ОП,
НП хоёры обдоробди. Бууджа,
бултынь юдабди. Тагнуу-
лда гараһан сержант Леонтьев
айхатер габлаа харуулаа. Дүр-
бэн немецкэ сфичернууды буу-
джа алаа, гурбан зуугаад шахуу
ябаган сэрэгшэды обдоржор-
хибо. Тэрэ сэрэгшэ манай 2-
дох батерей бүгдшэнь юдаа.
Зохид байна даа!

Үдэшлэн Красный Луч, полкын
штаб ошобоб. Полкын командир
майор Михайленко үбдөөд, ама-
ралтада гараһан. Өөрынгөө орон-
до намай полкын командир бол-
гохо намайтай ха.

НОЯБРИН 9. КРАСНЫЙ ЛУЧ.

Би полкын командир болобо.
7 сагта дивизион артиллерийн
начальнигтай хөөрлэдэбди. Ми-
хайленко эмшлүүлхын эльгээ-
жэ, намай полкын командирээр
табиа.

НОЯБРИН 12.

Үглөөнэй 5 сагта бодооб. Хол-
боо шалгахая ябааб. Наяр «ха-
луухан» сэг болохо бшуу.
Энэ үдэр 3-дах батерейнай
мэргээр буудаа. Олохон немецүү-
ды юдаабди, олонинь шарха-
таа. Манай бууданаһан нүүлээр
ношилхатой немецкэ санитарнууд
гүйдэнэд һэн.

НОЯБРИН 13.

Һүн арба найман итагьянууд
плэндэ ороо. Тэрэл байлдаанда
арба табан немецүүды алааб-
ди, нэг шархатаһан гитлерове-
цыо плэндэ аббабди, тэд тэр-
мнай шархатаагаа.

НОЯБРИН 15.

Үглөөнөө тунж залуун байл-
даан болобогүй. Минимет-артил-
лерээр хоёр тэһээ буудалдана-
бди. Корнеевдэ оробоб. Уһан
халажа байна, толгойгоошье һаан
угаа габэ. Уһанай халахы хүлээ-
жэ, нэгэ хэбд һуубаб.

Энэ үедэ дайсад 4-бис шахтын
һуурин бууджа эхилбэ. Сонхын
шэлүүд бүтэ хүрбэ.

Гэнтэ энэ үедэ дүтэхин авто-
мадууд наярба. Гүйжэ гарабаб.
Манай ябаган сэрэг нэгшье буу
һүргэнгүй зугадана. Байлжа
ядабэб. Гүйдэлжэл ябааб. Неме-
цүүд тээш харахадм, дүтэлжэл
ябааб, гүйдэл дундаа автома-
наар бууданаб. Зариманин нэм-
һаа 50—100 метрэй зайтай. Би
гэдэргэ гүйбэб. Хүсэмни халаа.
Үгсүүр газар, шабартай, хубса-
һын һаад хэнэ. Гэдэргэ зрөөл-
дэбэб. Немецүүд бүрн дүтэ. Хо-
рохо газар, барилгаш, нүхнш
үгы. Шэхэнш хажуугаар һомо-
нууд һиналдана. Ай, юншье бо-

манайхнай ОП ба НП һубарлад
табигдха ёһотой. ОП, НП тод-
хохо газар бэдэржэ аббаб. Тани
юдаха үхэр буунууды табиха
газар дайсады дүтэхин шэлбэ-
бди. Эндэ дайсады метомехани-
зированнэ сэрэг эрхэ ёһотой гз-
нэ.

ДЕКАБРИН 1.

Радистнууд байртай мэдээсэл
асарба. Манайхын Ростов шодор
немецүүдэй Клипперэй сэрэгы
бүтэ сохёо, дайсад эмхигүйгөөр
Таганрог тээш зугадаба!

ДЕКАБРИН 11.

Улам шангаар дайсады сохи-
жо эхилбэбди. Москва шадаршье,
Ленинградшье, бэшэше фронт-
нуудта манайхын шангаар тулалда-
на. Хүн бүхэмнай илалта туйла-
хабди гэхэн этигэл нойдалтай бо-
лжо байгаа һэн.

ДЕКАБРИН 13.

Би мүнөө полкын командирэй
орлогшо болобо. Командирнай
капитан Великий. Финскэ дайнда
Улан Тугай орденээр шагнада-
һан хүн.

Үдэр НП ошохо эрзэб. Одоо-
шье зүрхөө ханабаб! өөрөө ша-
ргажэ буудаа туршааб. Эдэл-
жэ байһан дайсады буудсаб, до-
лоон һомо гаргааб, арбан фаши-
стнары алааб.

Арбан хоёр эрдэни шэмэгни

лог. Бүхыгаад гүйжэ ябанхаар үн-
дхэм. Алахал һаа, алана бээ.
Һомон аадар мэтээр адхарна, тэд
нэгшыншье манай дайрабагүй.
НП гүйжэ эрзэб. Тэндэ бакал мэг-
дүүнүүд. Хоёр батерейтээ хол-
бооннай таһаранхай, хоёрдохи
батерей гэдэргэ сүхэрла. НП дэ-
рз бэшэ хэбэ юмэһэн үгы. Макси-
мовые гурбадах батерей эль-
гээбэб, өөрөө нэгдэх батерей
ошобоб. Манайхнай автоматчи-
гууд эржэ, немецүүды 4-бис
шахтын һууринһаа үлдэбэбди.

Дайсад ехэн гарзатайгаар зу-
гадаа. Биднэр 300-гад фашист-
нары алаабди. Зүгөөр манай-
хыншье алуулаа. Энэхэн байл-
даан манда хатуухан һургал бо-
лжо үгэхэн юм.

НОЯБРИН 19.

Княгиневка тосгон довтолон
абха гэжэ шиндэбэбди. Яһала
зориг орожо байхайбди.

НОЯБРИН 20.

Айхатер гоё үдэр, мананшье-
гүй. Энэ үдэр дайсады миномет-
но батерей, үхэр буугай НП, нэг
кухни бүтэ буудабди.

Дайсад зүүн урда зүг тээш
олоороо ошонод. Тухайлаха, Ро-
стов тээш ябана ха.

НОЯБРИН 22.

Дайн эхилээр табан һара бо-
лобо. Табан һарын турша соо
манай Совет арад эрхэ сүлөө,
зол жаргалайнгаа түлөө тэмэжэ
байна. Манайхын бүх фронтнуу-
даар немецүүды тогтоожо ша-
даа. Гитлер халаг хүсээ Москва
тээш хаяна, хажашье һаан
ээлхы оролдоно. Үгы даа, бү-
тэзгүй! Шуһархуу фашистна хэ-
зээшье манай марата Москва-
гай гудамжаар ябахагүй.

Энэ үдэр яһала бараг үнгэрбэ.
Дайсады һайсхан «конфет» бэлгэ
эльгээбэбди. (Конфет гэжэ хо-
мобо нэрлэнэбди). Һүндөө ба-
һаа «бэлгэ» барихабди.

НОЯБРИН 24.

Бага багаар довтолһоор зан-
дабди. Ябаган сэрэгтай ехэ зо-
хид газар эзэлэ. Мүнөөдэр инаг
Асидеа бэшгэ бэшэбэб.

НОЯБРИН 28—29.

Манай фронт үргэн боложо
байна. Алар 25 модон газарта

Батальоной комиссар Некрасо-
вые ПУРКА-гай мэдэлдэ эльгээ-
хэ гэхэн захиралта эрзэ. Ехэл һайн
комиссар һэн, ухаатой, эрдэмтэй
хүн һэн, хатсахан хайратай. Тэд
яхабыш даа, тушаалаараа дээшэ
болохон ха юм.

ДЕКАБРИН 15.

Үгсээдэр хорьод модон га-
зар, хоёрдох дивизион ошоод
эрзэб. Армида байһан энэ үе
соогоо түрүүшынхөө тэргээр
ябааб. Ехэ зохидшообоб, хэзаар
морөөр ябагшаһаа дээрэ.

ДЕКАБРИН 16.

НП ошобоб. Манай тагнуулшад
дайсанай нэг батерей обөөроо.
Тэр батерейнь бүтэ буудабаб-
ди. Үшөө нэг пулемёт бүтэ со-
хижо, хэдэн немецүүды алааб-
ди. Саһан ехээр ороо, габзшье
дулаан байна, һалар хайлажа
эхилхэн ха.

ДЕКАБРИН 17.

Солдадууды доодо ээргын ко-
мандир болгожо һургаха түсэб
табиаб. Үдэшлэн манда нэмэлт
тэсэр эрзэ, полкнай хэб 100
процент болобо даа. Саһан
хайлаа. Юншье гэхэн Донбасс
гээшэб!

ДЕКАБРИН 20.

Хорьдох батерейн НП ошоно-
мни, дайсад бууджа оробо. Нэг
снаряд биднһээ гурбан метр
газарт тээрээ, тэд хэншье гэм-
тээгүй. Һүүлээрнэ городоор яба-
баб. Хүнүүд эбдэрһэн гэрнүүдээ
заһана — эхэ баярлааб. Ажалай
зургаанууд хүдэлжэ эхилһээр һа-
ра боложо байна. Һургуулинууд-
шье хүдэлжэ. Нэгэ хүндэ 200 грамм
хилээшэ үгэнэ.

ДЕКАБРИН 24.

Дивизион командиртай сугтаа
ябабабди. Нэгэ полк сэрэгээр
Грибова гэжэ деревни эзэлжэ
ёһотойбди. Манайхнай гол до-
втолго Сталино-Марьуполь тээш
болохо юм ха.

ДЕКАБРИН 22.

Мүнөөдэр дайнай эхилһээр 6
һара болоо. 6 һара шуһата дай-
н үргэлжэлһөөр, 6 һара соо арад
зон гасалда абтанги.

ДЕКАБРИН 25.

5 сагта Грибова тээш до-
втолго эхилбэ. Энэмнай томохон
тоехон. Немецүүд яһала бүхөө
бэхлэжэ, үйлснүүдэ шулуу обөө-

лжо, нүхнүүды малтаа. Сэхы-
нь хэлэхэдэ, немецкэ солдадууд
бэхлэлгэ хэзэдэ бэрхнүүд юм
байна. Бүхэл үдэр соо арайш гз-
жэ деревинин захэ эзлэбэбди.

ДЕКАБРИН 26.

Һүндөө довтолго шадаба-
гүйбди. Шанга шуурган, саһата
һалжэ дайсады зүгһөө үлээжэ.
Үглөөгүүр довтолго эхилбэ. Үдэ-
шэ болохо байлада Грибовакы
эзлэбэбди. Эндэ Кацюрин 197
полк довтолоо.

Гэнтэ үдэшлэн шэнэ захирал-
та эрзэб. Арайш гэжэ эзлһэн
Грибовакы орхёод, гэдэргэ сү-
харигты гэхэн захиралтай!

ДЕКАБРИН 27.

Хуушан газартаа бусабди.
Мария Петровна ехэ амтатой эдэс
хэбэ. Деревиндэ эдэс хоолоор
һайн зонууд үшөө бии юм бай-
на. Эзэн эхирнай арбан долоо-
той хүбүүнтээ айхатер зохи-
доор маңдопина дээрэ наадажа,
өхөнхидэ мүнөөнэй дуунууды
дуулаа.

ДЕКАБРИН 28.

Шангаар сохижо, Грибова тос-
хонин манай сэрэгүүдэй сүлөө-
рүүлһэндэ, тэрэ һүндөө немец-
үүд Яновка тосхонин, 12-дох
шахты, мүн лэ «Днепрострой»
гэжэ шахты, Княгиневка тосхо-

Африкан БАЛЫУРОВ

жо ябаһан хүнүүд Львов хотодо
буудаа. Борсоевой хуур дээрэ зо-
доодо амиды эсхэгүүд өсөрөг-
жал байдаг юм. Львов хотонид
газар нутагынь дайсанһаа сүлөө-
лэгшэдэй, нэгэнэй дурсгалын
мүнхэлэн, наринаар сохижа бай-
даг.

Энэ гайхамшагта хүнэй түсгөөр
ондоо шэлжэ шанар юун бай-
гаа? В. В. Борсоевой ёһотой совет
хүн бэлэй. Энэмнай үндэй яһа-
танай хилээр хизаарлагдаһан зан
абарһаа һурэггүй үргэн, хэлшэ-
гүй гүнзгы бэд даа Минин дээр-
ш дурдаһан «Үдэр үдэрэй» гэм-
дэглэлэй» хэлгэ Владимир Бузи-
невичай хмар хүн байһые нилээд
сэхээр, эли тодоор харуулаа бэ-
шэ аал!

Мүнөө Гуржаб Ванюшкевич
Очиров тухай тогтон хөөрэхэ на-
наатайб. Дайри Хилтүхин бидэ
хоёр «Ажа ябахы захираба» гз-
һэн туужа Гуржаб Очиров тухай
бэшэ һамди. Поэт Дайри Хилтү-
хин партизануудай командир
Гуржаб Очиров тухай материал
эсхэ сүсахы мэдэнтгүйгөөр сүг-
лууһан юм. Хоёр удаа Смолен-
скэ область ошохо эрзэ һэн. Би-
шье тунж ябаһан байнаб. Жур-
налист Федор Васильевич Каф-
тановой машинаар Духовщина
ошоо бэлэйб. Тэндэ Очировай
партизан отрядтай комиссар Ни-
кита Четвериковтай тахилсаа һам.

«Ажа ябахы захираба» гзһэн
туужа Улан-Үдэдэ дүрбэ дахин
хэлбэгдэжэ, манай Бурлад оро-
ной уншагшадта яһала мэдээжэ
болонхой. Гуржаб Очиров Бор-
соеваһоо түсгөөр ондоо эрхэ бай-
далда, дайнай бузы жэлнүүдтэ
харата муухай фашистуудтай
тулалдажа гараһан хүн гээшэ.
Смоленск хоты дайсады орхихо
үедэ Очиров өөрынгөө батальо-
ноор дивизион частнуудай һаад-
гүйгөөр гэдэргэ сүхарихын ту-
лада, дайсанни бариха байгаа
һэн. Уданыггүй тэрэ батальон-
хоон нэгшье хүн амиды үлөө-
гүй бэлэй. Хүндөөр шархатаһан
Очиров тэрэнэй туһалагша хөд-
оры нутагай тархашад абажа юу-
һан байгаа. Ингэжэ Гуржаб Ва-
нюшкевич Очировай партизан-
ска ажал ябуулга эхилэ бэлэй.
Барганаһан бурлад Гуржаб Очир-
ов бодото сэрэгтэй офицер бай-
гаа. Совет Армида алба хэжэ
байхадаа, тэрэ сагаан хитадуудта
эсэргүү тулалдаа КВЖД дээрэ хэ-
һэн юм. Тэрэ тулалдаанһаа хой-
шо Гуржаб Очиров ото сэрэгтэй
алба хэжэ ябаһан хүн юм. Сэрэ
гэй албанда ябаһан хүн бүхэн
командирингаа яагаад өөрынгөө
үүргэ дүүргэжэ эхилдэгы һайн
мэдэхэ байха. Энэмнай ехэл эгзэ-
лэй хэрэг даа. Жагсаалда байһан
подразделениин үмзэ шэнэ ко-
мандир: «Рото, минин зарлг
дуулет!» гэжэл захиралтаа
эхилхэл даа. Ингээд лэ командир
болошобо гээшэ. Партизан от-
рядта командир болохо гээшэ
тон ондоо юм. Лаб найдамтайл
хүн гэжэ һанаһан хойноо тэрэ-
нине командир болгодог. Немец-
кэ фашистнуудай харата муухай
дарлалтада сэг зуура ороһон
Смоленскын эршүүлэй, Духов-
щинин партизануудай ород бэшэ
хүнине, хаанахиб даа Барганаһан
бурладые, нутагай эрхэ байдалды
өөрын смоленскэ хүнһөө үлүү
һайнаар мэдэхгүй хүнине отря-
дэйнгаа командир болгожо хүн-
гашан ехэнхэн угда шанартай
юм. Очировые өөрынгөө хэрэг
һайн мэдэхэ ори гансхан сэрэ-
гтэй хүн, строевой офицер байһан
хадан хукаа гэжэ һанаһанай хэр-
эггүй. Дайсанай ноур ноураа-
раа тулалдажа байһан, һургуули
гараһан сэрэгтэ дайсадын ходел
урдан байдаг ха юм. Харин не-
мецүүдэй ара талада байһан пар-
тизанууд дайсангата тэд ондоо-
гоор дэялалдана бшуу. Иимэ эр-
хэ байдалда партизануудай ко-
мандир бүхы хүнүүдэйнгээ эти-
гэл найдабарида хүртэхэ ёһотой.

(Үргэлжэлэһын үдсэдэй но-
мерто гарахал)

МОСКВАГАЙ ШЭНЭ ГАЗЕТЭНҮҮД

Үдэр бүрн гараха хоёр газар бичигдэх тухай шинэ хэбэр Моссоведэй президиум абахан юм. Нэгдүгээр «Курант-нууд», нөгөөдүгээр — «Бээс даанхай газет» гэж нэрлэгдэнхэй.

Юунд нэмэ газетэнүүд байгуулах хэрэгтэй боловч гэвэл, нийслэл хотын ажлаар дахь харуулдаг газетэнүүд мүнөөдөр эрхлэнхүүд хариу-сахая болонхой. Шэнэ ша-нараараа, жанрай талаар-шан шэнэ газетэнүүд хэрэгтэй болонхой гэж Моссоведэй олонинтэд мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд ба нийтн эм-хүүдэй хэрэгсэлнүүд талаар ком-миссийн түрүүлэгш О. Орлов хэлэнэ. Эдэ газетэнүүд Моссо-ведэй оргонууд бээс юм. Мос-соведэй тэднэй минл эмхидхэг-шань болоно. Харин хэлэл ба олонинтэд мэдээсэл тараадаг бусад хэрэгсэлнүүд тухай СССР-эй хууль харалагдаханай ёноор, эдэ газетэнүүдэй уста-ваар редакцинуудай болон тэ-рэннэй эмхидхэгшэдэй хоорон-дох харилсаанууд тодорхой-логдох.

Шэнэ хэлэлнүүдэй полигра-фическа баазатай холбоотой асуудалнууд харагдажа үзэг-дэнэ. Редакцинуудай, коллек-тивүүд бүридхэгдэнэ, түрүүлн номернууд бэлдэгдэж байн-хай. Тиймээс ойрын сэгтэ тэ-дэ барилдажа гараха бээс гэ-жэ найдахаар.

Газетэнүүдэй гадна «Моск-вагай суурлан» гэдэн «радио-станци байгуулагдажа байнхай. Моссоведнээ гадна «Радио» нэгдэл, «Огонь» журнал ба Москвагай түрэннэй университе-дэй журналистикын факультет тэрэннэй эмхидхэгшэ байгаа юм.

(ТАСС)

БУДДЫН ШАЖАНТАНАЙ КОНФЕРЕНЦИ ТҮГЭСӨӨ

Улаан-Баттар. 26 найрамда-лай түлөө Азийн буддын шажан-танай VIII генеральна кон-ференцид түбикн олонхи оро-нууднаа ерэнэн 138 делегат хабаадаа. Тэрэнэй хүдэлмэри түгэсбэ.

Конференци дээрэ 26 най-рамдалай түлөө Азийн буддын шажантанай конференцийн (АБКМ) хүтэлбэрлэхэ шэнэ зур-гаанууд хуугагдаа. Нэрэ хүндэ өхтэй энэ эмхидхэн президен-тээр Кушок Бакула Римбуша хуугагдаа. Тэрэ мүнөө Мон-гол орондо Индийн онсо ба бу-рин эрхтэ элхэн сайдай ту-шаал эзэлдэг. АБКМ-эй гене-ральна секретарь Монголой эрдэмтэн Г. Лувсанцэрэн да-жиннаа хуугагдаа.

XXI зуун жилий дэлхэйн ар-дууд үгээс ойлголсожо, дэл-хэй дээрэ эб найрамдалай, ал-галан гэнюун ажабайдалай тү-лөө хүсэллэ оролдолгонуудаа нэгдүүлэн утгаха ёготой. Буд-дын шажанда этигтгэдэ бүхэ хүнүүдэй дунда бээс бээс эти-гэлсэлгын оршон байдал бай-гуулхын түлөө али бүхэ орол-долго гаргадаг гэжэ.

Д. САНЖИВ.

УНШАГШАДАЙ АНХАРАЛДАЙ

Сентябрийн 29-нэй газетэ типографийн гэмээр 5 хоно-гоор хожомдожо гарба.

Манай Ага нутагта урдань суу-да гарахан, бар хүсэтэй бүхэ-хүүл олон байхан юм. Тэднэй нэгэн болохо Жамбуунай Цэрэн гэдэг Зүдхэли нутагта зуугаад жэлэй саада тээ ажаахуулан юм гэхэ. Гушаад наһа гүйсэжэ, бээс хү-сөөд явахадань, дүтэ нааша Цэрэ-нийе динлэхэ хүн олдохосо бо-лиһон, ажал хүдэлмэридэ ябажа, юмэ үргэхэ, буулгахадаа гүндүү бүхэнь зон гайхадаг юм хэн ха. Тийн тэрэнэй эхэ хүсэтэй гайхал болгон, домог түүхэ мэ-тээр хүн зон хөөрлөддэг, но-нирходог байхан гэсэ. Жамбуунай Цэрэн тухай зонһоо дуулаһанаа домог болгон найруулжа, зоной ноирхолодо бэшэнэб. Жамбуу-нан бодонгууд угай айл байгаа.

БАРИЛДАЖА ХАЯН ГЭЭД...
Жамбуунай Цэрэн залуудаа Жабхарагай Данжинай Ринчин-Самбуе барилдаад хаяхадаа, толгойнь алхаад гарашан ха. Нүүлдэ мэдэн гэхэднэ, тэрэнэ Агын дасанай эхэ эмшэн болохо ябаһан, «Эмшэ багша» гэгдэдэг солотой болоһон хүн байба ха. Хожомын хуралай найрта: «Та-нийн хэн гэжэб гэжэ мэдэнгүй, барилдажа халад, өхөөд гараша-һан байгаалби, хүлисити!» гэжэ хадаг баринан юм гэсэ. Тийхэднэ эмшэ багша: «Хаялсахал гэжэ барилдадаг юм бээс гү! Бараг ааб даа, бараа хадатнай өбөнүүб даа» — гэсэд, баринан хадагынь хүлээн абаһан ха.

ШЭНЭНЭНЭЙ БУДУУН УЗУУРЫ

Агын эхэ дасанай барилга дүү-рэнги, тойруулаа дугануудыг барилдаа байхан үе хэн ха. Жам-буунай Цэрэн хэдэн нүхэдөөрөө дуганай барилгада хүдэлжэ бай-гаа. Эхэ дасанай баруун урда барилдажа үлэһэн шэнэһэнэй то-мо узуур хэбтэдэг хэн ха. Дуга-най нуурын үбилтэ хэбээр лэ тэрэ узуур асарха хэрэгтэй боло-бол. Тэрэ узуурыг тэргын пэрид-хэ дээрэ хээд, шэрэжэ асарха гэхэднэ, сарнууд бэлшэһэн, хүдөөдэ. Яагша бэлэй! Ажал ха-тахань гэжэ! Цэрэн: «Үргөөд абажа ерөө!» — гэсэд, хоёр нүх-дөө дахуулаад ошобод. Хараха-дань, узуурын тэбэрнжэ хүр-хөөр бээс шахуу будуун, сажан хахад тухай утатой, шэнэһэнэй зантагар узуур тайрадаһан хэб-тэбэ. Цэрэн тойрожо харамсаа-раа, нүхэдөөрөө хамнажа узуу-рынь өөдэ бодхожорхөөд, таа-

Барилдаанай түүхэнэ

Бүхэ тухай домог

над нарин талаһаны үргэхт гэжэ заагаад, тэрэ будуун узуур мурэ дээрэ абажа, тулгалан зогсоо хэн ха, нүхэднэ мурэнүүдэ хэлгүү-лэн, узуур талаһаны үргэн ээм дээрэ абажа, таблад алхамай газарта асархан гэхэ.

ХОБОДОЛ НӨӨЛЖҮҮЛЭН ГАРАХА...

Сар тэргээрэ дүүрэтэр хуһан түлээ ашаһан хоёр хубуудууд хүндэ уруудан галгуйлаа. Жал-гын хободол хүндэлэн гарахадаа, гүнзгын хободолдо дайралдан, хүндэ ашаатай тэргын хотогор соо хааташаба. Яагша бэлэй гэ-жэ хубууд өөдэ уруугаа хаража, хахад тоого болоо хэн бээс. Ха-ран гэхэнь доронһоо эээрдэ мо-ритой Цэрэнхэй хэбэртэй ержэ ябаба. Цэрэн тэднэй хажууда ержэ харахадаа, ойлгоо хэн. Мо-рөө нэгэ хубууднэ баруулжа, сараа аалихан туугаарай, ши са-раа хүтэлхэ, би үргэхэб гэсэд, тэргын нэгэ талада гаража, хойто нэгэ сахаригын дээрэ гэгшэ үр-гэжэ, гараха эрмэг дээрнэ таб-ижархиха. Сарнуудын нэгэ саха-ригын эрмэг дээрэ гаргагдаха-дань, жүдөөд гарашоо хэн. Тийн нимэ хободолдо эрид гарадаггүй, нөөлжүүлэн абуулаад гарадаг юм, харгыгаа ямар бэ гэжэ хаража абаха ёготой юм даа гэжэ ху-буудтэ заажа үгөө хэн ха.

ШАБАРТА УНАН БУХЫ...

Шулуутын булагта дүнэн бүхэ шабардаа, таба-зургаан хүн суг-ларжа, яаше гаргажа ядажа бай-бад. Яагша бэлэй гэгдэжэ, гайха-лаа баража байтарын, Жамбуу-най Цэрэн тэдэн тээшэ ержэ ябаба. Тэрэнэй ержэ ябахынь тэдэ харахадаа, баяртайнууд. Цэ-рэнээр татуулха гэлсэжэ зүб-шөөд, татаһан боложо, бага зэр-гэ дүнгөөд байхабди гэжэ хэл-сэбэ.

Жамбуунай Цэрэн тэдэнэй хажууда ержэ, морөө татаад мэн-дэһэлбэ. Юун болоһын хара-хадаа ойлгоод, мориноо буун-сасуу, моринойгоо жолоо бү-

хэдөө хабшуулан бүхэлөөд, бу-хы татаһажа оробо.

Булта «Зэл» — гэгдэн, гансата хүсэлэн татаһан шэнги болоод, Цэрэнэй татахада, бэшэнийн хэл-сэлэнгээ аһөөр нэмээхэн дэм-жэлсэлэн шэнги болоод байбад. «Зэл» — гэгдэн олокой абаан доро Жамбуунай Цэрэн тэрэ бүхы шабарһаа хуулаан, хүүсэс шэрээд гаргажархиха. Тийн эдэнэр бүхы намаар татуулжа гаргуулба гэжэ мэдэжэ байбашье, ингэжэ хэлэ-һэн гэгдэг: «Шүдхэр аба өх! Оло-ной олитой гэжэ татажа гаргаба аа гүбди!»

САРАЙ ГҮЯ, МЭШЭЭГ ТАЛХАН

Агын жармагта Жамбуунай Цэ-рэн ошоод, дэлгүүр наймаа но-нирхон, хаража абаба. Нэгэ хүн шөрөг дээрэ сарай тарган дүрбэн хүл мяха наймаалжа байба. Хү-нүүд хүсэлжэ, хоёр гараараа үр-гэн, хэды шэнээн болохо гэжэб гэжэ даажа ядан, үргөөд үзэжэ байбад. Цэрэн тэдэнэй хажууда бичи боложо, амба сарай гууян шагайтаһаа баруун гараараа дээр үргөөд, дүрбэн пүүд болохон-той гээ хэн ха. Тийхэднэ тэндэ байхан зон амба ангайлдан гай-хаһан байгаа.

Мун лэ энэ жармагта хоёр пүү-дэй сагаан талхатай мэшээг ба-руун гарайнгаа алын дээрэ үр-гөөд, зонинэ гайхуулан түүх-тэй юм.

БҮХЭШҮҮЛЭЯ БАРИЛДААН

Гашуунай хотогорой Шулуута руу ороһон Шара хотогор гэжэ хүндидэ Жамбуунай Цэрэн хони-доо адуулжа ябаба ха. Хараа-нийн зүүн урда хүтэлөөр нэгэ сагаан моритой хүн дабшажа ерээд, харгыһаа гарал, Цэрэнэй хажууда ерэбэ. Амар мэндээс хэлсээд, танилсан байхадаа, тэрэ хүн Цэрэннээ асууба:

— Жамбуунай Цэрэнэйхи хаана байнаб, та намда заажа угыт.

— Заахада болохо, амар хэрэг зоригтой ябаа нэмтэй!

— Хэрэг зоригшье бага даа. Жамбуунай Цэрэн гэжэ бүхэ хүн гэжэ дуулаһаб, барилдаад

үзөө һаа яаха юм ааб гэжэ зори-жо эрээ хэм даа.

— Байаа, та минн хаанахи бэлэйт! Дүтэ нааша минн хүнийе хараһа-наа һананагүйлби, нэрэ алдарт-най хэн гэжэб?

— Би Дээдэ-бооржын хүм даа, Дэлгэрэй Бата тээшэб. Нютагай-хидин Мушуу Бата гэлсэгшэ даа. Хяла, нүдэнтөөр хэрэгтэй аад, дүтэ ерэнэн гэжэ Жамбуунай Цэрэнэй уулзаад, хүсөөс үзлсөөд бусаа һаа гэгдэн хүсэлэнтэй ябаа хэм.

— Холонһоо зоринһон нүхэр бай-нат даа, тээд Жамбуунай Цэрэн гэгшэнтэй тиммэшье бүхэ хүн бээс юм даа. Холын суу болоо юм гэзби даа. Намтай носол-доод туршадаг, тээд нэгшье ха-ляжа үзөөгүй юм, — гэжэ Цэрэн хариуцаба.

Тэрэ хүн Цэрэнийе хараад бай-шаба. Гайхана, гэлнэ хэбэртэй. Цэрэн тэрэ хүндэ хэлэбэ:

— Нэгэ туршаад үзэлсэхэ һаа, үзэлсэл даа.

— Намайе хаяжархёо һаатнай, Цэрэндэ ошуужамди, хаягдашоо һаа, Цэрэнтэй барилдажа гэжэ ошолонхой үлүү гэзби даа.

Энэ үедэ үдэ наран шахажа, хонид хургалжа эхилбэ. Дэлгэ-рэй Бата зүбшөөжэ, хоюулан мо-ридоо табижархөөд, хам орол-сожо барилдабад. Газар һабар-дажа, алгаа шоройдоод, дүрэ буулаһан байгараа, Цэрэн Батыг үрөөһэн ташаа дээрэ абажа ерээд, газарта табижархиха ха. Батан «эрэ хүн гурба сүхэрхэ» гэгшэ гэжэ үшөө хоёр дахин ба-рилдахадаа дүрөөрөөшье, хү-сөөрөөшье булигдажа хаягдашоо хэн ха.

Жамбуунай Цэрэн тэрэ хү-нийе гурба дахин халад байха-даа, ингэжэ хэлэбэ:

— Холын нүхэр Бата, Жам-буунай Цэрэндэ барилдахамин гэжэ ошолтогүй гэзбэ даа, энэ-хэн айлдаа ошохо сайлаа даа. — гэсэд, тэрэ моридоо мордожо, дүтын айлда ошобод ха.

Б.Б. НАМСАРАЙН.

НҮР ХАРБАЛГЫН НОНИН

Улаан-Удын техническэ мэргэ-жлэй 7-дохи училищын хураг-ша, уласхоорондын классай спор-тын мастер Валерий Лысенко оро-нойнгоо олимпийскэ суглуулагда-мал командын бүридэлдэ оруу-лагдажа, эдэ үдэрнүүдтэ Турци-да үнйгэргэдэжэ байһан уласхоо-рондын эхэ мурисөөндэ хабва-далсана. Энэнь «Динамо» бүлгэ-мэй республиканскэ соведэй дэр-гэдхи Олимпиадада бэлдхэлэй «Годли» гэжэ түбэй тренер, спортын мастер Леонид Шера-

неч Халудоровай хурагшын ээлжэтэ мурисөөн гэжэ.

Нур харбалгаар «Динамо» бүл-гэмэй Россиян соведэй түрүү нуу-ри эзэлхын түлөө мурисөөн Улаан-Удын «Спартак» стадионы сагаалса дээрэ үнйгэргэдэжэ, до-лоон область, хизаар болон авто-номито республикын 60 гараг мэргэшүүл хабаадаһан байгаа.

Эршүүлэй дундаһаа манай «Динамо» бүлгэмэй командын гш-шүүн, уласхоорондын классай спортын мастер Валентин Дарха-

нов түгэхэлэй мурисөөндэ 275 очко тудажэ, Россиян соведэй че-мпиион болобо. Тэрэ М-1 упрэжне-нээр харбахандаа, 1219 очко абаа хэн. Шэтын областһоо ерэнэн уласхоорондын классай спортын мастер Балдоржо Галсанов хоер-дохи нуури эзэлэ. Спортын мас-тер Жаргал Дамбиса гурбадахы шатын дипломоор шагнадаһан байха юм.

Эхэнэрнүүд соһоо Буряадай республиканскэ соведэй харбаг-ша спортын мастер Ирина Болдо-хонова 279 очкотойгоор эрхим-

лээ. Уфаһаа ерэнэн спортын мас-тер Зифа Галиханова — хоердо-хи, Шэтын уласхоорондын клас-сай спортын мастер Надежда Бадмацренова гурбадахы нуури-нуудта гараба.

Нур харбалгаар профсоюзну-дай спортын бүлгэмэй Россиян со-ведэй мурисөөн Шэты хотодо бо-лобо. Россиян Федерацийн ар-баад область, хизаар болон ав-тономито республикын команда-нуудай 80 гаран мэргэшүүл ха-баадаһан байгаа.

(«Буряад үнэн» газетһээ абаба).

КРОССВОРД

ПО ГО ИЗО ПАЛИ: 1. Планка между полом и стеной. 4. Опре-деление при помощи радиолока-курса корабля или самолета. 7. Струнный инструмент. 9. Гидро-акустический прибор для изме-рения глубин. 10. Русский инже-нер, изобретатель, архитектор. 12. Высшее оперативное военное объединение. 14. Письменное обязательство. 15. Вспомогатель-ная астрономическая труба. 17. Отдельная часть акта в пьесе. 18. Античный философ, основа-тель скрийской школы неоплато-низма. 20. Путь движения небес-ного тела. 21. Певчая птица. 22. Верхняя рубашка в военной фор-менной одежде. 23. Столица ав-тономной республики.

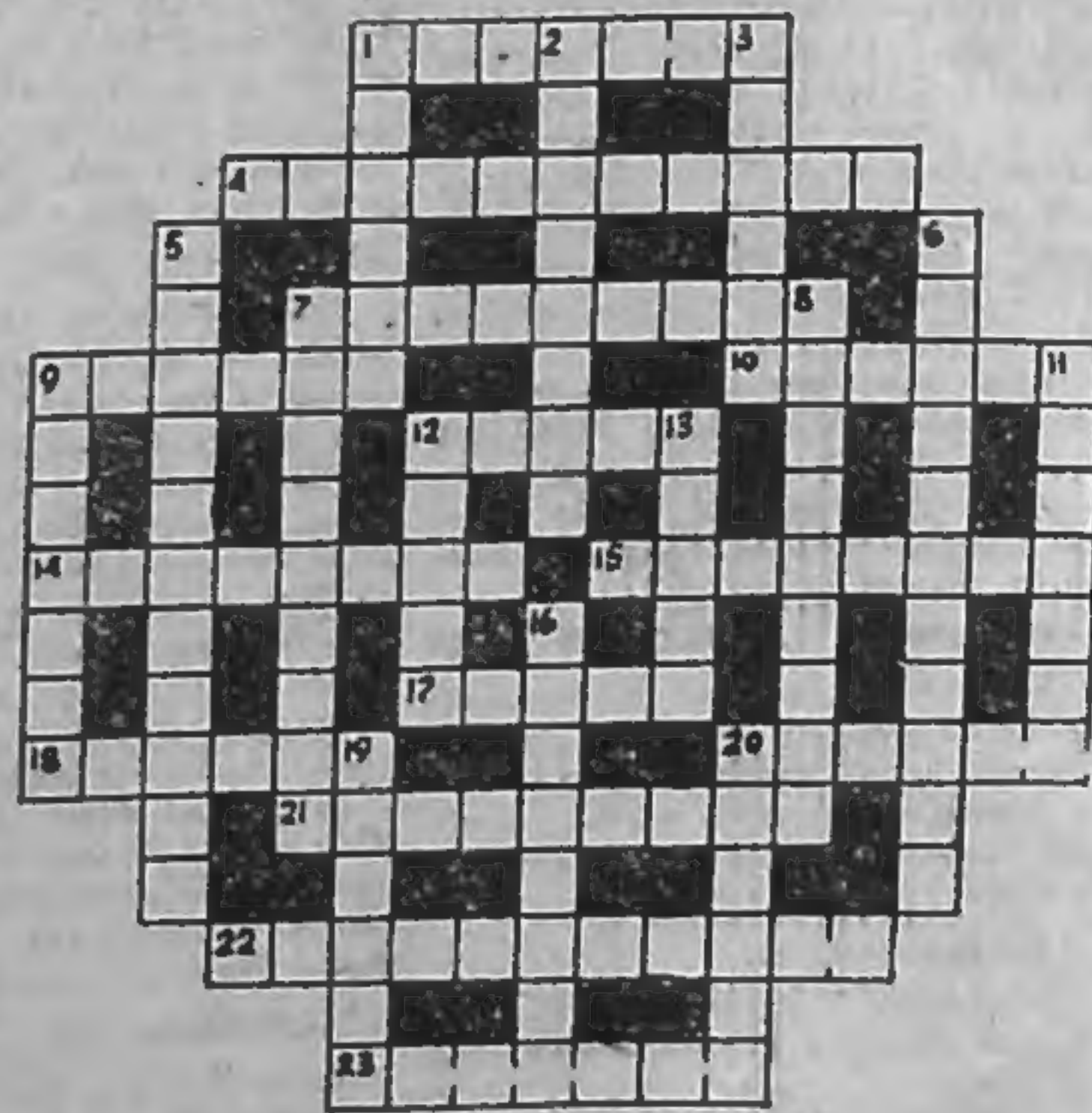
ПО ВЕРТИКАЛИ: 1. Технический прием в футболе. 2. Стихотворе-ние А. С. Пушкина. 3. Предмет мебели. 5. Отсутствие краткости и четкости в речи. 6. Хвойное де-

рево. 7. Советский шахматист, гроссмейстер. 8. Отверстие в сте-не для окна или двери. 9. Мар-ка советской ракеты-носителя. 11. Площадка, огороженная сет-кой для содержания пушных зверей. 12. Ловкий прием, трюк. 13. Рассказ А. П. Чехова. 16. Ан-тоним скупости. 19. Опера Ж. Би-зе. 20. Бедренная или лопаточ-ная часть туши животного.

СЕНТЯБРИЙН 22-ТО ТОЛИЛОГДО- НОН КРОССВОРДЫН ХАРИУНУУД

ПО ГОРИЗОНТАЛИ: 4. «Ярмар-ка». 7. Конгломерат. 9. Бас. 10. Хек. 12. Данте. 14. Таверна. 16. Решение. 18. «Мордовка». 19. Амуниция. 21. Расстил. 23. Фа-ция. 24. Ижора. 25. Дог. 27. Чиж. 28. Пижирование. 29. Актив-ный.

ПО ВЕРТИКАЛИ: 1. Бригада. 2. Палочник. 3. Скрепер. 5. Эос. 6. Шах. 7. Калайдоскоп. 8. Телсви-дение. 11. Самосад. 13. Миллиция. 15. Нивки. 17. Енуфа. 20. Эконо-мия. 22. Лицинка. 23. Фанатик. 26. Гид. 27. Чин.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:

670000. г. Улаан-Удэ, ул. Капан-даришвили. 23. Телефоны: зам. редактора—2-34-06, секретари-чата—2-34-41; отделов: идео-логический—2-43-23, социаль-но-экономическы проблем—2-43-23, писем и образования, тэ гарадаг.

переводов—2-40-57, коррек-торская—2-35-74.

ДОЛООН ХОНОГТО НЭГЭ
УДАА СУББОТЫН ҮДЭРНҮҮД

Газета отпечатана в респуб-ликанской типографии Госу-дарственного комитета Бурят-ской АССР по делам изда-тельства, полиграфии и книж-ной торговли, г. Улаан-Удэ, ул. Ленина, 35.

Редактор
Александр ДРУЖИНИН.